

NBP

Narodowy Bank Polski

Nr 2/16, lipiec 2016 r.

Sytuacja gospodarcza w krajach Europy Środkowej i Wschodniej

Nr 2/16, lipiec 2016 r.

Sytuacja gospodarcza w krajach Europy Środkowej i Wschodniej

Autorzy:

Beata Bierut

Marcin Grela

Jan Hagemeyer

Anna Kosior

Wojciech Mroczek

Michał Rubaszek

Leszek Skiba

Kamil Wierus

Redakcja:

Anna Kosior

Marcin Grela

Beata Bierut

Instytut Ekonomiczny
Warszawa, 2016 r.

Sytuacja gospodarcza w krajach Europy Środkowej i Wschodniej jest cyklicznym raportem publikowanym przez Narodowy Bank Polski dwa razy w roku. Materiał ten przedstawia bieżącą i oczekiwaną sytuację ekonomiczną w jedenastu gospodarkach Europy Środkowo-Wschodniej (Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Polska, Rumunia, Słowacja i Słowenia). Materiał zawiera również rozszerzone analizy tematyczne poświęcone wybranym zagadnieniom gospodarczym.

W bieżącej edycji raportu zostały uwzględnione dane dostępne do 6 lipca 2016 r.

Spis treści

Streszczenie	1
Aktualna i przewidywana sytuacja w gospodarkach krajów Europy Środkowej i Wschodniej	2
<i>Analiza bieżącej sytuacji gospodarczej</i>	2
<i>Prognozy</i>	12
Geneza i potencjalne skutki Transatlantyckiego partnerstwa na rzecz handlu i inwestycji – TTIP. Wpływ na kraje Europy Środkowo-Wschodniej.	16
Wzrost udziału krajów Europy Środkowo-Wschodniej w handlu światowym i jego determinanty	26
Makroekonomiczne koszty ewentualnego rozpadu strefy Schengen dla krajów UE-15 i EŚW	33
Aneks statystyczny	41

Streszczenie

Po okresie dynamicznego ożywienia koniunktury, na początku 2016 r. tempo wzrostu gospodarczego w krajach EŚW obniżyło się. Spadek ten wynikał przede wszystkim z obniżenia się inwestycji, zwłaszcza budowlanych. Było to głównie konsekwencją przejściowego zmniejszenia się napływu środków z funduszy unijnych, które w poprzednich latach intensywnie wspierały inwestycje infrastrukturalne. Spowolnił także wzrost eksportu, zwłaszcza do strefy euro. Odpowiadał za to przede wszystkim spadek popytu w otoczeniu zewnętrznym unii walutowej, który wpłynął na spowolnienie eksportu i produkcji dóbr pośrednich w krajach EŚW. Jednocześnie zewnętrzne uwarunkowania koniunktury w krajach EŚW pogorszyły się w ostatnim okresie nieznacznie w związku z wynikiem referendum w sprawie opuszczenia przez Wielką Brytanię Unii Europejskiej.

Przy spadku nakładów inwestycyjnych oraz umiarkowanym tempie wzrostu popytu zagranicznego, najważniejszym źródłem wzrostu została konsumpcja prywatna. Spożycie indywidualne dynamicznie rośnie w całym regionie, czemu sprzyjał wzrost zatrudnienia i wynagrodzeń nominalnych, zwłaszcza w krajach, w których zatrudnienie wzrosło do historycznie bardzo wysokich poziomów (kraje bałtyckie, Rumunia, Bułgaria). Gospodarstwa domowe w krajach EŚW korzystały nadal z pozytywnego oddziaływania niskich cen energii na siłę nabywczą ich dochodów. Konsumpcję wspierały również zmiany w polityce gospodarczej, nakierowane na wzmocnienie wzrostu dochodów gospodarstw domowych. W gospodarkach, w których banki są w dobrej kondycji a gospodarstwa domowe nie są nadmiernie zadłużone, wzrostowi konsumpcji sprzyja rosnąca akcja kredytowa.

Spadek dynamiki inwestycji publicznych, który wiąże się z mniejszym napływem funduszy unijnych, będzie główną przyczyną niewielkiego spowolnienia tempa wzrostu w najbliższych dwóch latach. Przy słabych perspektywach globalnego wzrostu spowolni również eksport, a wkład wymiany handlowej do wzrostu PKB w krajach EŚW pozostanie ujemny. Najważniejszym czynnikiem wzrostu pozostanie konsumpcja prywatna. W najbliższych kwartałach oczekuje się dalszego wzrostu zatrudnienia, co w warunkach malejących wolnych zasobów pracy powinno sprzyjać wzrostowi wynagrodzeń. Inflacja, pomimo spodziewanego stopniowego jej wzrostu, nadal pozostanie stosunkowo niska i nie wpłynie na realne dochody gospodarstw domowych. Główne czynniki ryzyka dla wzrostu to niepewność w gospodarkach europejskich spowodowana wyjściem Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej, spowolnienie gospodarcze na świecie wywołane przez słabą koniunkturę w krajach rozwijających się oraz utrudnienia w handlu związane z ewentualnym ograniczeniem swobodnego przepływu towarów i osób wewnątrz strefy Schengen.

W opracowaniu znalazły się także szczegółowe analizy ważnych zjawisk, które miały lub mogą mieć wpływ na koniunkturę w regionie EŚW. Analizy te dotyczą:

- oszacowania potencjalnego wpływu Transatlantyckiego partnerstwa na rzecz handlu i inwestycji (TTIP) na gospodarkę regionu,
- wyjaśnienia przyczyn wzrostu udziałów krajów EŚW w światowym handlu,
- makroekonomicznych skutków ewentualnego rozpadu strefy Schengen.

Aktualna i przewidywana sytuacja w gospodarkach krajów Europy Środkowej i Wschodniej

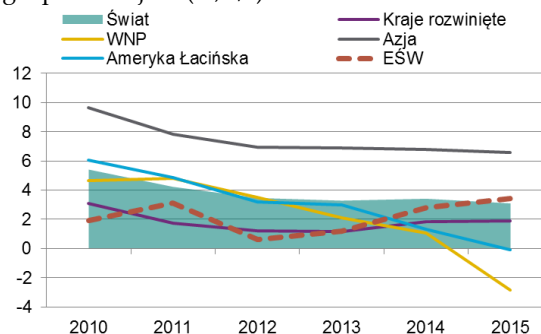
Analiza bieżącej sytuacji gospodarczej

Po okresie ożywienia koniunktury, na początku 2016 r. tempo wzrostu gospodarczego w krajach EŚW obniżyło się. Od 2013 r. tempo wzrostu PKB w krajach EŚW systematycznie przyspieszało, podczas gdy inne gospodarki doświadczały spowolnienia lub stagnacji (Wykres 1. 1). Po 2015 r., kiedy to dynamika PKB w gospodarkach EŚW wzrosła do najwyższego poziomu od 2008 r., I kw. br. przyniósł już jednak wyraźne osłabienie koniunktury. Spadek tempa wzrostu miał miejsce zwłaszcza w największych gospodarkach EŚW (Wykres 1. 2), a wynikał on zarówno ze słabszego wzrostu popytu zewnętrznego, jak i - najprawdopodobniej przejściowego - spowolnienia inwestycji.

Zewnętrzne uwarunkowania koniunktury w krajach EŚW pogorszyły się w ostatnim okresie w związku z opuszczeniem przez Wielką Brytanię Unii Europejskiej. Wprawdzie osłabienie popytu w głównych gospodarkach wschodzących i związana z nim stagnacja handlu światowego ograniczały eksport krajów EŚW poza Unię Europejską już w 2015 r., jednakże spowolnieniu eksportu zapobiegało ożywienie popytu wewnętrznego w strefie euro. W I kw. br. dynamika (r/r) eksportu krajów EŚW już wyraźnie osłabła (Wykres 1. 3). Popyt strefy euro na dobra finalne, zwłaszcza konsumpcyjne, produkowane w krajach EŚW był wciąż stosunkowo silny. Jednak pogłębił się niekorzystny wpływ słabej globalnie koniunktury na dynamikę (r/r) eksportu strefy euro, czego odzwierciedleniem był wolniejszy wzrost popytu na dobra pośrednie produkowane w gospodarkach EŚW. Co prawda, w ostatnich miesiącach nastroje firm w sektorze eksportowym strefy euro zaczęły się poprawiać, m.in. dzięki wzrostowi zamówień, jednakże perspektywy tego sektora, a w konsekwencji eksporterów z regionów EŚW, pogorszył ponownie wynik referendum w sprawie opuszczenia przez Wielką Brytanię Unii Europejskiej (dalej *Brexit*).

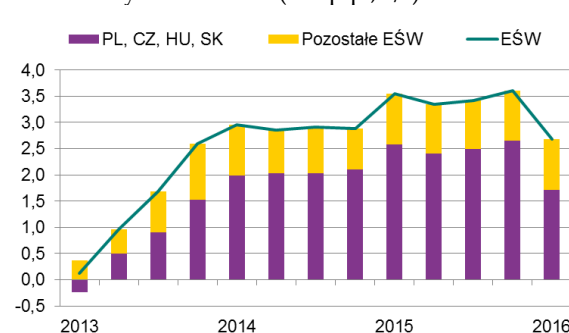
Do pewnego pogorszenia zewnętrznych uwarunkowań koniunktury w krajach EŚW przyczynił się także wzrost cen surowców na rynkach światowych w ostatnich miesiącach. Niskie ceny surowców pobudza-

Wykres 1. 1. Dynamika realnego PKB w wybranych grupach krajów (% r/r)

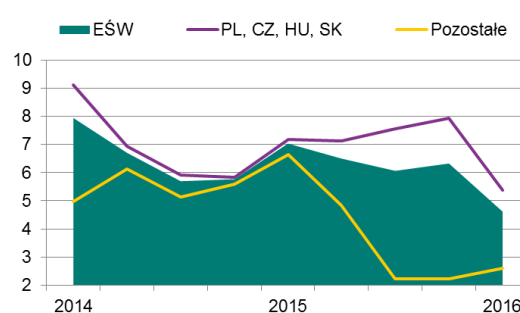
Źródło: Eurostat, MFW.

Wykres 1. 2. Wkład poszczególnych grup krajów EŚW do dynamiki PKB (% i p.p., r/r)

Źródło: Eurostat.

Wykres 1. 3. Eksport towarów i usług w poszczególnych grupach krajów EŚW (% r/r)

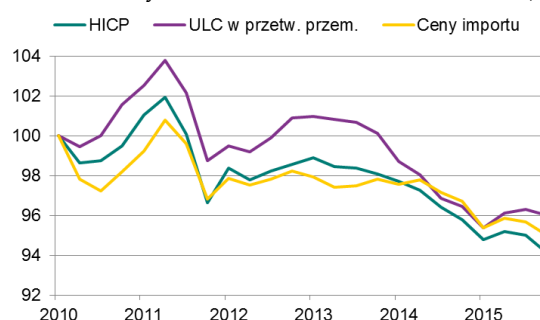
Źródło: Eurostat.

ły koniunkturę w regionie w 2015 r. Nie tylko zwiększały siłę nabywczą dochodów konsumentów, ale także sprzyjały utrzymaniu wysokiej konkurencyjności (Wykres 1. 4). Wobec wzrostu cen ropy naftowej o ok. 60% w porównaniu ze styczniem br., pozytywny wpływ wcześniejszych spadków cen surowców na koniunkturę w strefie euro i w regionie EŚW będzie słabszy niż można było wcześniej oczekiwać.

Jednocześnie zawirowania na globalnych rynkach finansowych dotykały rynków finansowych krajów EŚW w stosunkowo niewielkim stopniu. Zarówno w okresie istotnych zawirowań na światowych rynkach finansowych w styczniu br. (związanych z nasileniem się obaw o kondycję gospodarki chińskiej), jak i po ogłoszeniu wyników referendum dotyczącego *Brexitu*, ceny aktywów finansowych w krajach EŚW pozostały relatywnie stabilne (Wykres 1. 5). Ich wahania były w ostatnich kwartałach zdecydowanie mniejsze niż w krajach rozwijających się WNP, Azji i Ameryki Łacińskiej, a także mniejsze niż w okresach podwyższonej awersji do ryzyka w latach 2010-2012 (Wykres 1. 6). Podwyższony poziom zmienności obserwowano na początku 2016 r. jedynie w Polsce, co było wynikiem obniżenia ratingu przez jedną z agencji (zob. poniżej). Ograniczona zmienność cen aktywów w krajach EŚW to po części konsekwencja tego, że źródłem podwyższonego ryzyka na świecie nie był tym razem najważniejszy partner gospodarczy krajów EŚW, tj. strefa euro.

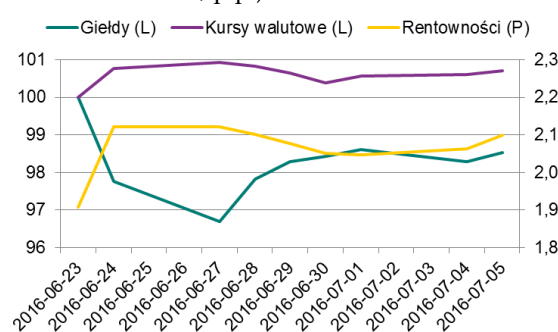
Czynnikiem stabilizującym sytuację na rynkach finansowych krajów EŚW mógł być też program skupu aktywów prowadzony przez EBC. Co prawda, zmiany cen instrumentów finansowych w regionie EŚW, do których doszło w następstwie ogłoszenia i rozpoczęcia programu skupu aktywów EBC (aprecjacja kursów walut w gospodarkach z płynnym kursem walutowym, spadki rentowności obligacji skarbowych, wzrost cen akcji), zostały już w większości odwrócone wskutek działania różnych czynników o charakterze globalnym (m.in. okresowo nasilające się obawy o perspektywy globalnej gospodarki) i lokalnym. Jednakże doświadczenia innych gospodarek wschodzących z okresu skupu aktywów przez Fed¹ pokazują, że skup aktywów prowadzony przez EBC może wpływać na ceny akty-

Wykres 1. 4. Realne efektywne kursy walutowe deflowowane różnymi miarami zmian cen i kosztów (% , r/r)

Źródło: Eurostat.

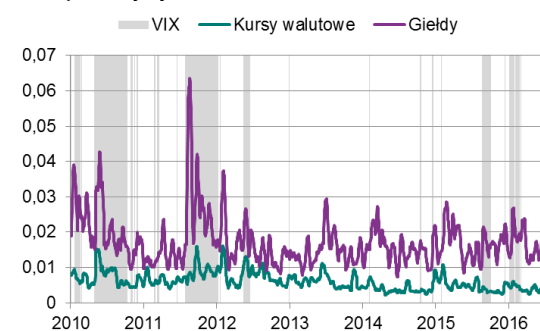
Wykres 1. 5. Zmiany cen aktywów finansowych w krajach EŚW po referendum ws. *Brexitu* (indeks, 23 czerwca 2016=100; p.p.)

Uwagi: Kursy walut – średnia indeksów kursów PLN, CZK, HUF i RON wobec EUR, wzrost oznacza deprecjację; Giełdy – średnia indeksów giełdowych krajów EŚW (bez HR i LV); Rentowności – spread 10Y obligacji skarbowych krajów EŚW wobec 10Y Bund.

Źródło: Reuters.

Wykres 1. 6. Zmienność cen instrumentów finansowych w krajach EŚW w okresach podwyższonej awersji do ryzyka

Uwagi: Zacienione obszary wskazują okresy w których VIX przekraczał 20 pkt. Kursy walutowe i giełdowe jak na wykresie 1.5.

Źródło: Reuters.

¹ J. Moore, S. Nam, M. Suh, A. Tepper, 2012, *Estimating the Impacts of U.S. LSAPs on Emerging Market Economies' Local Currency Bond Markets*, Federal Reserve Bank of New York Staff Reports No. 595.

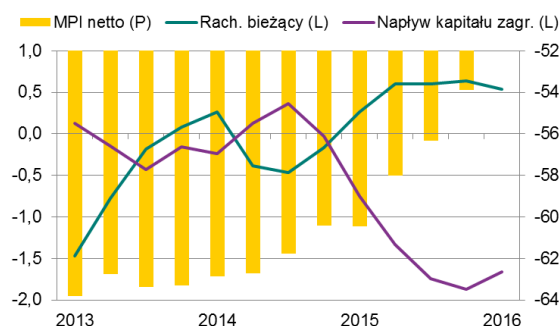
wów w krajach EŚW, ograniczając skalę reakcji tych cen na różne szoki. Badania NBP pokazują, że program skupu aktywów EBC wpłynął na zmniejszenie się premii terminowej i tym samym spadek rentowności polskich obligacji.

Za wzrost odporności krajów EŚW na sytuację na światowych rynkach finansowych odpowiadało także zmniejszenie się skali nierównowag wewnętrznych i zewnętrznych. Wskazuje na to chociażby znaczny spadek liczby wskaźników nierównowag (analizowanych w ramach Procedury Nierównowag Makroekonomicznych (ang. *Macroeconomic Imbalances Procedure, MIP*)), których wartości za rok 2014 przekraczały przyjęte w ramach MIP progi sygnalizacyjne, wobec stanu na rok 2005. Wzrost odporności krajów EŚW wynikał w istotnym stopniu z postępów w delewarowaniu sektora prywatnego, a na Węgrzech także z przewalutowania kredytów denominowanych w walutach obcych. Odzwierciedleniem tych procesów jest stałe zmniejszanie się zobowiązań lokalnych banków wobec podmiotów zagranicznych i spadek zadłużenia zagranicznego brutto. Pomimo pozytywnych zmian, w Chorwacji i Bułgarii utrzymał się relatywnie wysoki poziom nierównowagi zewnętrznej i wewnętrznej tych gospodarek. Z tego względu Komisja Europejska stwierdziła w marcu br. występowanie nadmiernych nierównowag w obu tych gospodarkach.

W ostatnich kwartałach proces zmniejszania się nierównowag zewnętrznych w krajach EŚW przyspieszył dzięki pojawieniu się nadwyżki na rachunku obrotów bieżących (Wykres 1. 7). Jej pojawienie się jest konsekwencją znaczącego ograniczenia deficytu na rachunku obrotów towarowych. Poza czynnikami strukturalnymi (zob. rozdział *Wzrost udziału krajów Europy Środkowo-Wschodniej w handlu światowym i jego determinanty*), zmniejszeniu deficytu w handlu towarami sprzyjała silna poprawa *terms of trade* wynikająca z wcześniejszych spadków cen surowców na rynkach światowych (Wykres 1. 8).

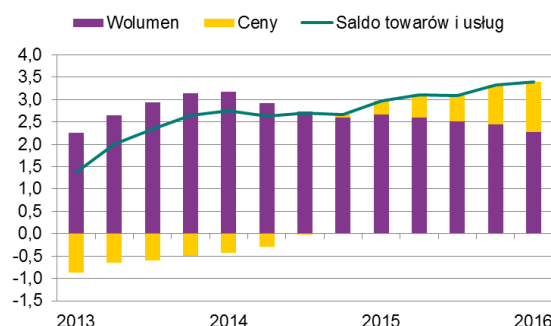
Motorem wzrostu w I kw. br. pozostał popyt krajowy, jednak zmieniła się jego struktura. Spadek dynamiki eksportu przy wciąż silnie rosnącym imporcie pogłębił ujemny wkład wymiany handlowej do wzrostu PKB. Jednocześnie po raz pierwszy od trzech lat obniżyły się inwestycje. W efekcie, wzrost PKB we wszystkich krajach EŚW opierał się przede wszystkim na rosnącej

Wykres 1. 7. Salda na rachunku obrotów bieżących i finansowych i zmiana międzynarodowej pozycji inwestycyjnej netto (% PKB)

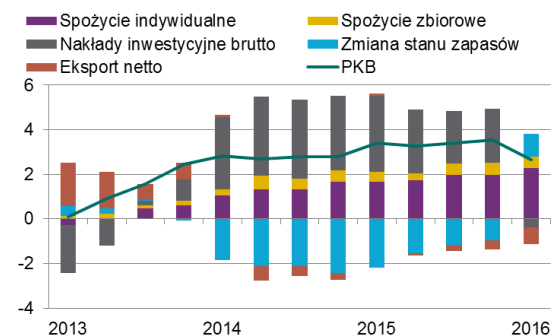
Źródło: Eurostat.

Wykres 1. 8. Dekompozycja salda handlu towarami i usługami (% PKB)

Źródło: Eurostat.

Wykres 1. 9. Dekompozycja wzrostu PKB (% i p.p., r/r)

Źródło: Eurostat, obliczenia IE NBP.

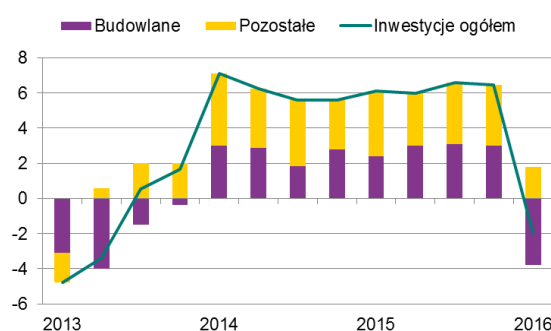
konsumpcji (Wykres 1. 9)

Spowolnienie wzrostu gospodarczego w krajach EŚW w I kw. 2016 r. pokazało, w jak dużym stopniu gospodarki te są zależne od napływu funduszy unijnych. Za osłabienie tempa wzrostu w gospodarkach EŚW odpowiedzialny był przede wszystkim spadek nakładów inwestycyjnych (Wykres 1. 10). Rok 2015 był ostatnim, w którym można było wykorzystywać środki z unijnej perspektywy finansowej na lata 2007-2013, co znalazło odzwierciedlenie w wyraźnym przyspieszeniu inwestycji publicznych w większości krajów regionu. Od początku 2016 r., w którym obowiązuje już wyłącznie perspektywa finansowa 2014-2020, absorpcja środków unijnych obniżyła się, co jest typowe dla początkowego okresu danej perspektywy. Przykładowo, w ciągu dwóch pierwszych lat obowiązywania perspektywy 2007-2013 wydano zaledwie 5,5%, a w ciągu pierwszych czterech lat – łącznie 21,5% dostępnych środków. Automatycznym efektem powyższych prawidłowości w zakresie wykorzystania środków unijnych był więc silny spadek (r/r) inwestycji w I kw. br. Najsilniej spadły inwestycje budowlane (w Słowenii i na Węgrzech spadki te osiągnęły 30% r/r), zwłaszcza budowa obiektów infrastrukturalnych, która w poprzednich latach była w największym stopniu współfinansowana ze środków unijnych.

Pozostałe inwestycje tylko częściowo rekompensowały spadek inwestycji współfinansowanych ze środków UE. W niemal wszystkich krajach regionu obniżyła się dynamika inwestycji w maszyny i urządzenia. Oprócz zmniejszonej absorpcji środków unijnych, spowolnienie wzrostu nakładów na maszyny i urządzenia wynikało najprawdopodobniej także ze wzrostu niepewności dotyczącej popytu zagranicznego, a w Polsce także niepewności dotyczącej przyszłej polityki gospodarczej. Osłabienie dynamiki inwestycji firm prywatnych nastąpiło pomimo wysokiego stopnia wykorzystania mocy produkcyjnych (Wykres 1. 11) oraz coraz łatwiejszego dostępu do kredytu bankowego.

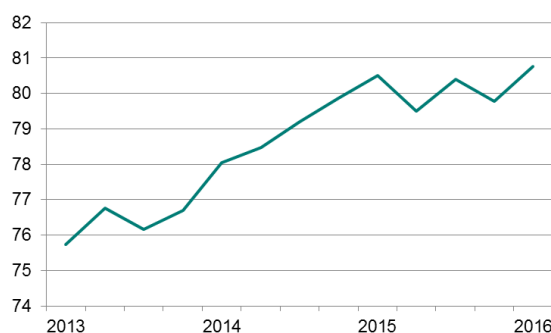
Dynamika inwestycji ogółem nadal była jedynie w niewielkim stopniu wspierana przez sytuację na rynkach mieszkaniowych. Tylko w krajach bałtyckich, zwłaszcza w Estonii, ceny nieruchomości szybko rosły w ostatnich latach i wyraźnie przekroczyły poziomy z 2010 r. (Wykres 1. 12). Z tego powodu KE w listopadzie 2015 r. zdecydowała się objąć Estonię procedurą nad-

Wykres 1. 10. Inwestycje w EŚW-8 (bez HR, HU, RO) (% i p.p., r/r)

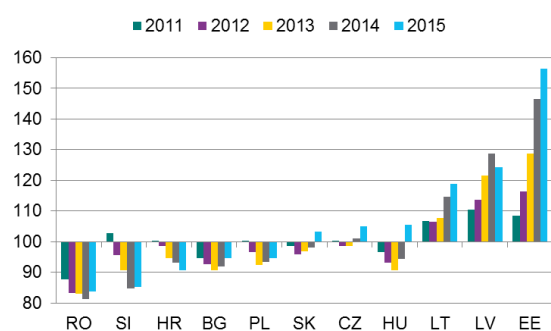
Źródło: Eurostat, obliczenia IE NBP.

Wykres 1. 11. Wykorzystanie mocy produkcyjnych (%)

Źródło: Eurostat.

Wykres 1. 12. Ceny nieruchomości mieszkaniowych (indeks, 2010=100)

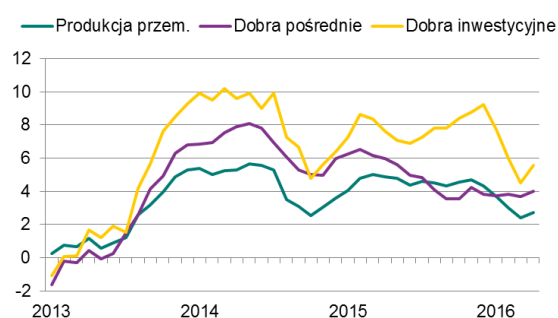
Źródło: Eurostat.

miernych nierównowag makroekonomicznych. Liczba budowanych mieszkań w większości krajów EŚW pozostawała stosunkowo niska. Jedynie w krajach bałtyckich (i w mniejszym stopniu w Polsce) inwestycje w budownictwie mieszkaniowym przekroczyły w ub.r. poziom z 2010 r.

Spadek popytu inwestycyjnego oraz osłabienie popytu ze strefy euro wpłynęły na pogorszenie sytuacji w przemyśle w I kw. br. Od początku br. wyraźnie spadała dynamika produkcji przemysłowej, zwłaszcza dóbr inwestycyjnych (które w poprzednich latach zaspokajały przede wszystkim silny popyt krajowy). Od początku 2015 r. zmniejszała się także dynamika produkcji i eksportu dóbr pośrednich, co może wskazywać na stopniowe ograniczanie aktywności w europejskich łańcuchach produkcji w związku z utrzymywaniem się słabej koniunktury w otoczeniu strefy euro (Wykres 1. 13). Te negatywne tendencje mogą utrzymać się w kolejnych kwartałach, na co wskazują obniżające się wskaźniki zaufania przedsiębiorców, zwłaszcza te opisujące napływ nowych zamówień oraz oczekiwaną wielkość produkcji (Wykres 1. 14). Obawy te jednak nie dotyczą przemysłu motoryzacyjnego. W całej UE utrzymuje się wysoki popyt na samochody, a firmy motoryzacyjne planują dalsze inwestycje w krajach EŚW (m.in. Land Rover/Jaguar planuje inwestycje na Słowacji wielkości 2% PKB tego kraju).

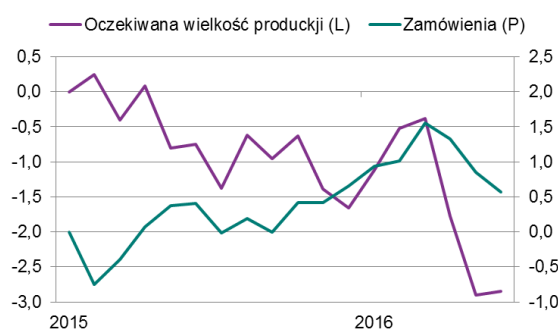
W obliczu spadku inwestycji oraz stopniowo spowalniającego eksportu, umocniła się rola konsumpcji jako źródła wzrostu w regionie. Spożycie indywidualne dynamicznie rosło we wszystkich krajach EŚW (poza Słowenią), podobnie jak w 2015 r. Szczególnie szybki wzrost wydatków gospodarstw domowych miał miejsce w Rumunii, co było efektem zmian w zakresie polityki gospodarczej (obniżka podatku VAT i podwyżka płacy minimalnej), które wpłynęły na wyraźny wzrost dochodów do dyspozycji gospodarstw domowych. Rosnące obroty w handlu detalicznym, a także poprawiające się wskaźniki zaufania konsumentów sygnalizują, że dynamika konsumpcji prywatnej powinna utrzymywać się na wysokim poziomie w kolejnych kwartałach. Pozytywnym sygnałem dotyczącym trwałości obecnego ożywienia popytu konsumpcyjnego jest szybko rosnący udział konsumpcji dóbr trwałego użytku, zwłaszcza samochodów (Wykres 1. 15).

Wykres 1. 13. Produkcja wybranych rodzajów dóbr przemysłowych (% r/r)

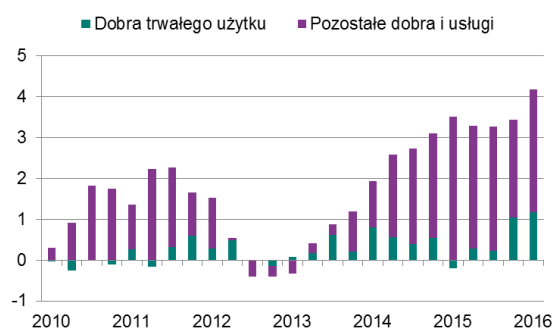
Źródło: Eurostat.

Wykres 1. 14. Napływ zamówień i oczekiwana wielkość produkcji w ciągu następnych 12 miesięcy (pkt.)

Źródło: KE.

Wykres 1. 15. Struktura wzrostu konsumpcji (% i p.p., r/r)

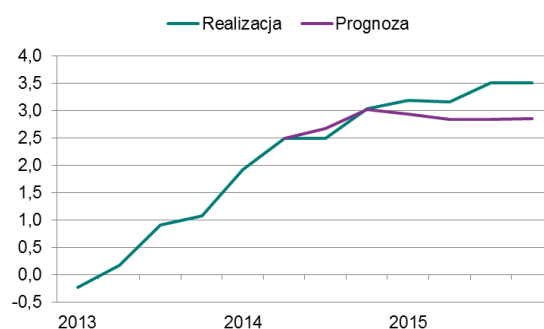
Źródło: Eurostat.

Sygnalem bardzo dobrej koniunktury jest szybszy wzrost spożycia indywidualnego niż wynikałoby to ze wzrostu siły nabywczej dochodów związanego ze spadkiem cen surowców. Szacunki z wykorzystaniem metodologii Edelsteina i Kiliana (2009)² wskazują, że przeciętna dynamika konsumpcji prywatnej w regionie EŚW była od II poł. 2014 r. do końca 2015 r. o 0,2 pkt. proc. wyższa niż wartość oczekiwana w warunkach zrealizowanego spadku cen energii (Wykres 1. 16). Wolniej niż wynikałoby to z projekcji modelowych konsumpcja rosła jedynie w Polsce, Bułgarii i na Łotwie. Z kolei w pozostałych krajach EŚW, zwłaszcza w Rumunii i na Węgrzech, wzrost konsumpcji wyraźnie przewyższył oczekiwania. Podwyższoną dynamikę konsumpcji w tych krajach można tłumaczyć tym, że spadkowi cen energii towarzyszyła wyraźna poprawa sytuacji na rynkach pracy przekładająca się korzystnie na nastroje konsumentów, a także łagodne nastawienie polityki fiskalnej i pieniężnej.

Wzrostowi konsumpcji sprzyja przede wszystkim wzrost zapotrzebowania na pracę w firmach wytwarzających dobra i usługi na rynek krajowy. Na poprawę nastrojów konsumentów i ich rosnącą skłonność do konsumpcji korzystnie wpływa obserwowana i oczekiwana dalsza poprawa sytuacji na rynkach pracy. Stopa bezrobocia w części gospodarek (w Polsce, Czechach, Rumunii i na Węgrzech) osiągnęła w ostatnich miesiącach najniższe poziomy w historii lub bardzo się do nich zbliżyła (Wykres 1. 17). Jej spadek nadal następuje przede wszystkim w efekcie wzrostu zatrudnienia w sektorze usług rynkowych (Wykres 1. 18), tj. w sektorach obsługujących przede wszystkim popyt krajowy, których rozwój można łączyć z postępującym procesem konwergencji gospodarek EŚW.

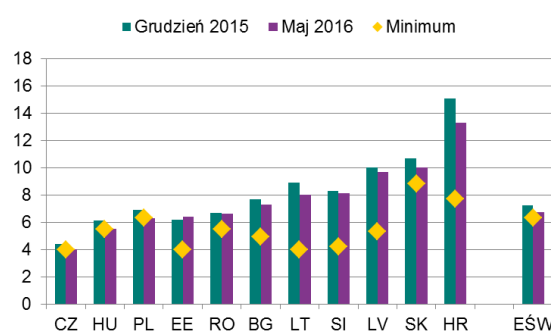
Mimo stałego wzrostu aktywności zawodowej (Wykres 1. 19), **w części krajów EŚW rosną niedopasowania na rynku pracy, co stwarza presję na wzrost wynagrodzeń.** Od 2014 r. w krajach EŚW obserwuje się stały wzrost liczby wakatów, jednak dynamika zatrudnienia nie rośnie (Wykres 1. 20). Ta rozbieżność może świadczyć o tym, że przedsiębiorcy mają problemy ze znalezieniem odpowiednio wykwalifikowanych pracowników, zwłaszcza że stopa zatrudnienia w większości gospoda-

Wykres 1. 16. Konsumpcja prywatna – realizacja i prognoza modelowa na podstawie doświadczeń poprzednich okresów spadku cen energii (% r/r)

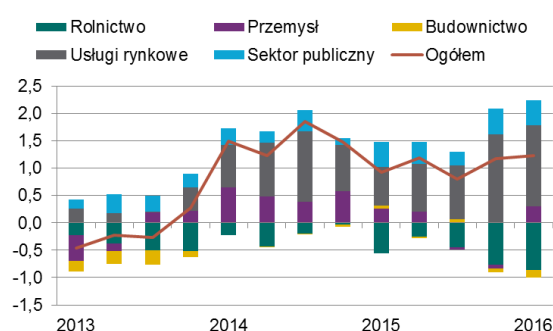
Źródło: Obliczenia IE NBP.

Wykres 1. 17. Stopa bezrobocia na tle historycznych minimów (% siły roboczej)

Źródło: Eurostat.

Wykres 1. 18. Struktura dynamiki zatrudnienia wg. sektorów (% i p.p., r/r)

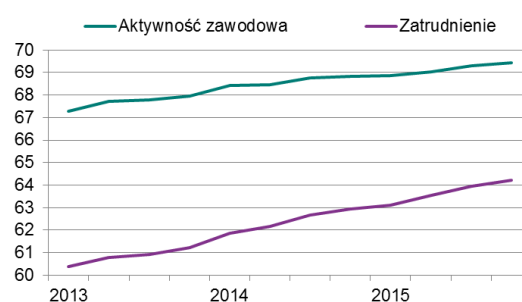
Źródło: Eurostat, obliczenia IE NBP.

² Edelstein P., Kilian L., 2009, How sensitive are consumer expenditures to retail energy prices?, *Journal of Monetary Economics*, Vol. 56, Issue 6, s. 766-779.

rek regionu pod koniec 2015 r. była wyjątkowo wysoka. Rośnie co prawda także stopa aktywności zawodowej, jednak jest ona nadal relatywnie niska na tle gospodarek rozwiniętych, czego źródłem są m.in. znaczne różnice szans zatrudnienia poszczególnych grup społecznych w krajach EŚW³. Dodatkowo, w części krajów pozytywny wpływ rosnącej aktywności zawodowej na podaż pracy jest niwelowany przez zmniejszającą się, głównie wskutek emigracji, liczbę pracujących. W efekcie rosnących niedopasowań na rynku pracy w krajach bałtyckich, Rumunii i Bułgarii w ostatnich kwartałach miał miejsce szybki wzrost płac nominalnych (7-8% r/r). Na wysoki wzrost płac w tych gospodarkach wpłynęły też znaczące podwyżki płac minimalnych, które były często zawieszane w okresie kryzysowym. Wzrost płac w tych gospodarkach, a zwłaszcza w krajach bałtyckich, od dłuższego czasu przewyższa wzrost wydajności pracy i tym samym wpływa na spadek ich konkurencyjności. Wynagrodzenia w pozostałych gospodarkach regionu rosną natomiast w umiarkowanym tempie, mimo znaczącego zmniejszenia się nadwyżki podaży nad popytem na rynku pracy (Wykres 1. 21), nie stwarzając zagrożenia utraty konkurencyjności. Rosnące płace znajdują odzwierciedlenie w wysokiej dynamice funduszu płac, który w 2015 r. był podstawowym źródłem wzrostu dochodu do dyspozycji konsumentów w regionie (Wykres 1. 22).

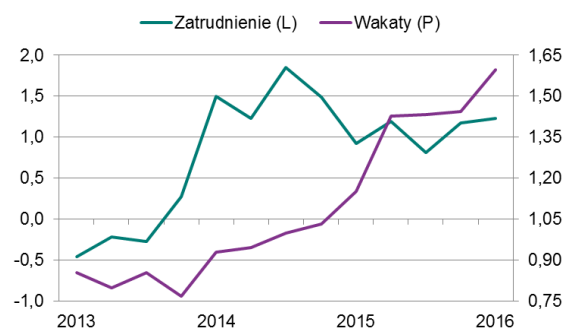
Na dochody gospodarstw domowych korzystnie oddziałują także zmiany dochodów i wydatków sektora finansów publicznych (Wykres 1. 23). Przyczyniły się do tego działania polegające na zmniejszeniu klina podatkowego oraz cofnięciu obniżek wynagrodzeń w administracji publicznej i transferów socjalnych wprowadzonych po wybuchu kryzysu gospodarczego. Przestrzeń dla poluzowania polityki fiskalnej stworzyła poprawiająca się sytuacja gospodarcza oraz znaczące ograniczenie deficytu sektora finansów publicznych w

Wykres 1. 19. Stopa aktywności zawodowej i zatrudnienia (% populacji 15-65 lat)

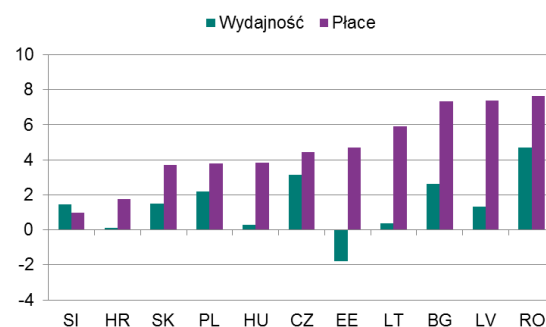
Źródło: Eurostat.

Wykres 1. 20. Dynamika zatrudnienia (% r/r) i stopa wakatów (% zatrudnionych)

Źródło: Eurostat.

Wykres 1. 21. Zmiana wydajności pracy i płacy nominalnej w 2015 r. (% r/r)

Źródło: Eurostat.

³ Nierówne szanse zatrudnienia widoczne są w różnych wymiarach. Po pierwsze, poza krajami bałtyckimi, wskaźniki zatrudnienia kobiet w krajach EŚW są wyraźnie niższe niż w krajach europejskich o najlepiej funkcjonujących rynkach pracy (Niemcy, Holandia, Szwecja, Wlk. Brytania). Po drugie, szanse zatrudnienia osób o niższych kwalifikacjach (poniżej wykształcenia średniego zawodowego lub policealnego) są wyraźnie niższe niż w Europie Zachodniej. Po trzecie, w części krajów regionu osoby po 50. roku życia wycofują się z rynku pracy szybciej niż ich rówieśnicy w krajach UE-15. Po czwarte, w części krajów EŚW rozpiętość stopy bezrobocia pomiędzy regionami (mierzona na poziomie NUTS-2, tj. odpowiednika województwa) jest większa niż w krajach Europy Zachodniej. Zróznicowanie osiągnięć na rynku pracy ma także wymiar etniczny (Rosjanie w krajach bałtyckich; Romowie w Bułgarii, Rumunii, na Węgrzech i Słowacji).

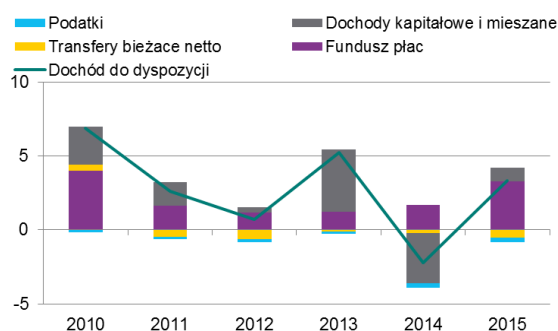
poprzednich latach. Dodatkowo, w Chorwacji i na Węgrzech korzystnie na możliwości konsumpcyjne gospodarstw domowych i poprawę nastrojów wpłynęła konwersja kredytów walutowych.

W części krajów regionu rozwijająca się akcja kredytowa dodatkowo wspiera wzrost popytu krajowego.

Biorąc pod uwagę dynamikę kredytu dla sektora prywatnego, już w 2014 r. w regionie EŚW pojawił się wyraźny podział na kraje „północy” i „południa” regionu (Wykres 1. 24). Wzrost kredytu, zarówno dla gospodarstw domowych, jak i przedsiębiorstw miał miejsce w krajach gdzie stabilność systemów bankowych nie była zagrożona (Polska, Czechy, Słowacja) lub też banki zdołały przewyciężyć problemy związane z ich niedostateczną kapitalizacją i portfelami złych długów (kraje bałtyckie, Rumunia). W pozostałych gospodarkach dynamika kredytów pozostawała ujemna, na co wpłynął zarówno niski popyt ze strony wysoko zadłużonych gospodarstw domowych i przedsiębiorstw, jak i wciąż niedostateczne dokapitalizowanie i wysoki udział kredytów zagrożonych w aktywach sektora bankowego. W Chorwacji i na Węgrzech anemiczna akcja kredytowa jest dodatkowo konsekwencją kosztów poniesionych przez banki w związku z programami konwersji kredytów walutowych.

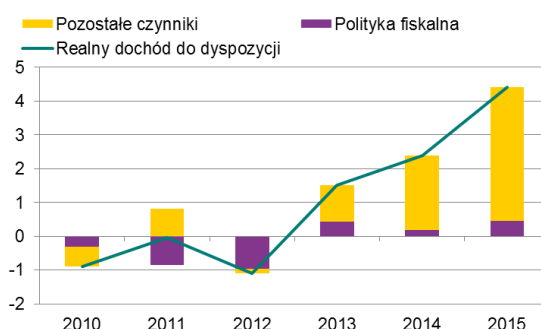
Na razie brak jest presji na wzrost cen dóbr i usług konsumpcyjnych w regionie, czego przyczyną jest przede wszystkim niski poziom cen energii. W I poł. 2016 r., podobnie jak w ub.r. w krajach EŚW utrzymywała się deflacja. Co więcej, jej skala pogłębiała się w kolejnych miesiącach. W maju br. dynamika HICP obniżyła się do -0,8%, czyli najniższego poziomu obserwowanego w historii (Wykres 1. 25), a spadek cen miał miejsce w większości gospodarek regionu (w Bułgarii i Rumunii był on największy spośród wszystkich krajów UE). Głównym czynnikiem spadku cen we wszystkich krajach regionu w 2016 r. było kształtowanie się cen surowców energetycznych na rynkach światowych. Co prawda w I poł. 2016 r. ceny te wzrosły, po silnych spadkach w poprzednich kwartałach, jednak wciąż były zdecydowanie niższe niż rok wcześniej i tym samym działały w kierunku spadku inflacji. Niskie ceny ropy naftowej i gazu przełożyły się na spadek cen energii i paliw, a pośrednio – poprzez spadek kosztów produkcji i importu (Wykres 1. 26) – umożliwiły także spadek cen innych kategorii towarów i usług, znajdując

Wykres 1. 22. Struktura dynamiki nominalnego dochodu do dyspozycji (% i p.p., r/r)

Źródło: AMECO, obliczenia IE NBP.

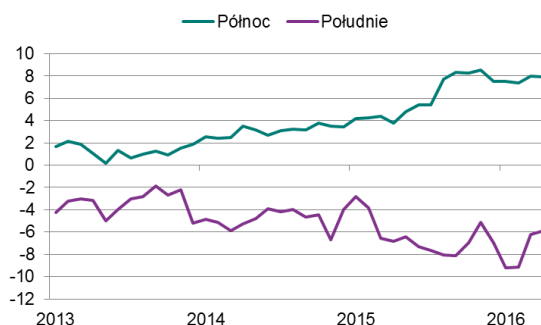
Wykres 1. 23. Wkład polityki fiskalnej do zmiany dochodu do dyspozycji gospodarstw domowych w latach 2010-2015 (% i p.p., r/r)

Uwagi: 2010-2014 bez BR i RO, 2015 bez HR i LT

Źródło: Obliczenia IE NBP.

Wykres 1. 24. Kredyt bankowy dla sektora prywatnego w grupach krajów EŚW (% r/r)

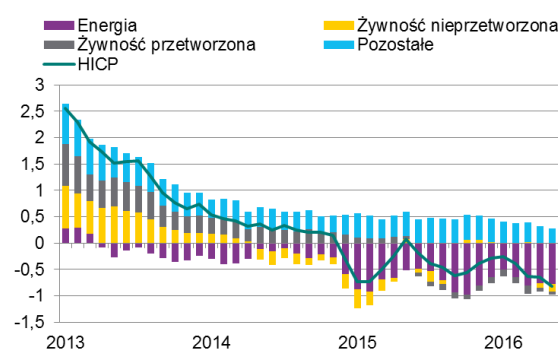

Źródło: Banki centralne.

odzwierciedlenie w niskim poziomie inflacji bazowej (0,5% w maju br.). Na spadek dynamiki cen wpływały też obniżki stawek podatków pośrednich. W styczniu br. m.in. obniżono podstawową stawkę podatku VAT w Rumunii (z 24% do 20%) i stawkę podatku VAT na niektóre towary żywnościowe na Słowacji (z 20% do 10%). Dodatkowo, poza krajami bałtyckimi, Bułgarią i Rumunią, wzrost kosztów pracy nie przekracza znacznie wzrostu wydajności, a luka popytowa w wielu krajach EŚW pozostaje ujemna (Wykres 1. 27), co stanowi dodatkowe czynniki zmniejszające presję inflacyjną w regionie.

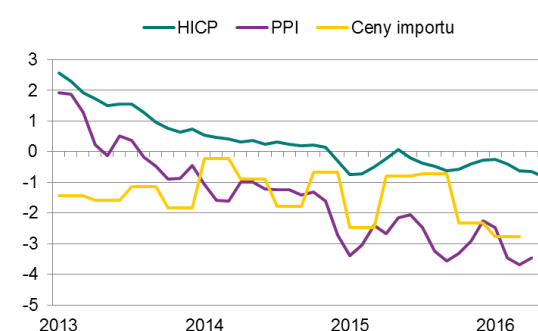
W obliczu przedłużającej się deflacji banki centralne utrzymywały łagodne nastawienie polityki pieniężnej. Stopy procentowe pozostawały na historycznie niskich poziomach, a Narodowy Bank Węgier (MNB) zdecydował się nawet na ich dalszą obniżkę w I poł. 2016 r. (Wykres 1. 28). Banki centralne Czech (CNB) i Węgier kontynuowały stosowanie niekonwencjonalnych instrumentów polityki pieniężnej. CNB zapowiedział, że nie zrezygnuje ze stosowania polityki asymetrycznego celu kursowego co najmniej do 2017 r. Z kolei MNB zmodyfikował swoje programy mające na celu wspieranie akcji kredytowej oraz zwiększenie udziału krajowego finansowania długu publicznego. Program preferencyjnych kredytów dla banków, którego celem miało być pobudzenie kredytowania małych i średnich przedsiębiorstw, *Funding for Growth Scheme*, od początku 2016 r. został zastąpiony programem *Market-based Lending Scheme*, mającym na celu pomoc bankom w ożywieniu akcji kredytowej w oparciu o finansowanie rynkowe⁴. MNB oświadczył również, że działający od 2014 r. program wspierania zakupów rządowych papierów wartościowych przez banki komercyjne, *Self-financing Programme*, osiągnął zamierzone cele (tzn. wyraźnie wzrósł udział rezydentów na rynku obligacji skarbowych) i będzie stopniowo wygaszany⁵. Narodo-

Wykres 1. 25. Struktura dynamiki HICP (% i p.p., r/r)

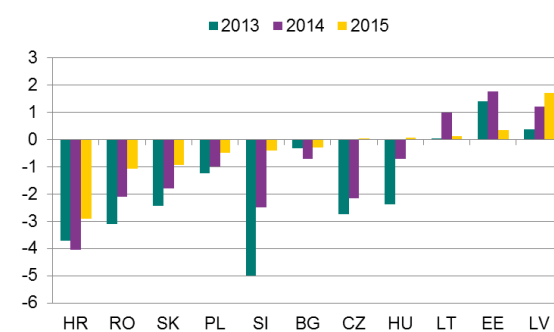
Źródło: Eurostat, obliczenia IE NBP.

Wykres 1. 26. Różne miary inflacji (% r/r)

Źródło: Eurostat.

Wykres 1. 27. Luka popytowa (% potencjalnego PKB)

Źródło: AMECO.

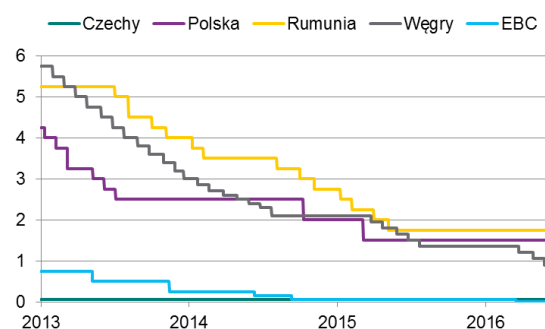
⁴ W ramach programu *Funding for Growth Scheme* MNB przekazywał bankom komercyjnym nieoprocentowane środki, które następnie były przeznaczane na niskooprocentowane pożyczki dla małych i średnich firm. Obecnie MNB chce zachęcić banki do udzielania kredytów, oferując im nowe instrumenty, które mają pozwolić na łatwiejsze zarządzanie ryzykiem stopy procentowej i płynnością – warunkowy *swap* stopy procentowej oraz możliwość preferencyjnych transakcji depozytowych z MNB. Dodatkowo, banki, które zwiększą akcję kredytową, mogą liczyć na obniżkę stawki podatku bankowego.

⁵ W ramach tego programu MNB m.in. zmienił główne instrumenty polityki pieniężnej (2-tygodniowa stopa operacji *repo* została zastąpiona 3-miesięczną stopą depozytową) oraz zaoferował korzystne *swapy* na stopę procentową dla banków decydujących się na zakup obligacji skarbowych.

wy Bank Chorwacji (HNB) w lutym br. zapoczątkował serię aukcji mających zwiększyć płynność sektora bankowego i pobudzić wzrost akcji kredytowej.

W I poł. 2016 r. zmieniły się ratingi kredytowe Polski, Chorwacji i Węgier. Agencja S&P obniżyła rating długoterminowego długu publicznego Polski, krytycznie oceniając zachodzące zmiany instytucjonalne. Moody's obniżył rating Chorwacji, argumentując to wysokim poziomem długu publicznego i słabymi perspektywami wzrostu. Z kolei agencja Fitch podniosła rating dla długu Węgier, który po pięciu latach powrócił do poziomu inwestycyjnego. Fitch podkreślił zmniejszenie się nierównowag zewnętrznych na Węgrzech, korzystnie ocenił plan konwersji kredytów walutowych, a także program MNB *Self-financing Programme*, który spowodował spadek udziału nierezydentów na rynku krajowych obligacji skarbowych na Węgrzech.

Wykres 1. 28. Główne stopy procentowe banków centralnych (%)

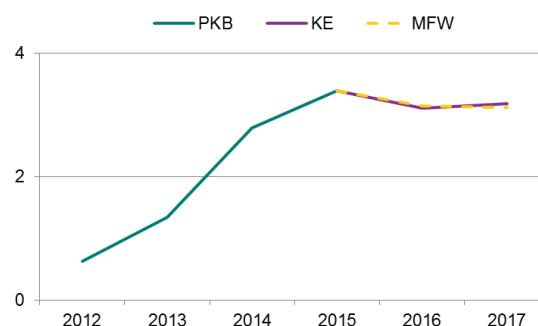
Źródło: Banki centralne.

Prognozy

Tempo wzrostu gospodarczego w regionie EŚW w latach 2016-2017 najprawdopodobniej spowolni. Jeszcze przed referendum w sprawie członkostwa Wielkiej Brytanii w Unii Europejskiej, instytucje międzynarodowe (Komisja Europejska, MFW, OECD, EBOR) prognozowały obniżenie się dynamiki PKB w regionie do ok. 3% r/r, czyli poziomu tylko nieznacznie niższego niż w ub.r. i wciąż wyższego niż tempo wzrostu w gospodarce globalnej (Wykres 1. 29). Spośród krajów EŚW spowolnienia wzrostu oczekuje się w Czechach, Słowenii i na Węgrzech. Z kolei w krajach bałtyckich dynamika PKB ma przyspieszyć w wyniku wyhamowania spadku popytu z Rosji. Spowolnienie wzrostu gospodarczego w krajach EŚW będzie jednak najprawdopodobniej głębsze niż wskazują powyższe prognozy ze względu na konsekwencje *Brexitu*.

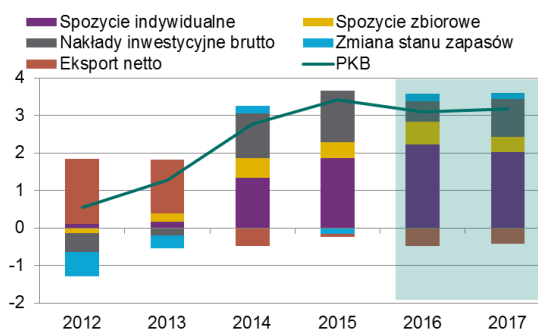
Obserwowany już w I kw. br. spadek dynamiki nakładów inwestycyjnych, zwłaszcza publicznych inwestycji budowlanych, będzie, zdaniem instytucji międzynarodowych, główną przyczyną wolniejszego wzrostu PKB we wszystkich krajach regionu w 2016 r. (Wykres 1. 30). Wzrost pozostałych inwestycji nie zdoła zrekompensować niższej dynamiki inwestycji współfinansowanych ze środków UE. Wobec utrzymujących się optymistycznych oczekiwań gospodarstw domowych, coraz łatwiejszego dostępu do kredytu bankowego, zauważalnego wzrostu liczby wydawanych pozwoleń na budowę, a na Węgrzech dodatkowo spadku stawki VAT na nowo wybudowane mieszkania, można jednak oczekiwać pewnego przyspieszenia inwestycji mieszkaniowych w kolejnych kwartałach. Inwestycje firm także powinny nieznacznie przyspieszyć, jakkolwiek ich dynamikę ograniczać będą słabe perspektywy popytu zewnętrznego. Dodatkowym czynnikiem, który może osłabić skłonność firm do inwestycji, jest podwyższona niepewność wynikająca z *Brexitu* i związany z tym potencjalny wzrost kosztu kapitału. W części gospodarek (Polska, Węgry, Słowacja) wsparciem dla tej kategorii inwestycji będzie rozpoczęcie w najbliższych kwartałach dużych projektów inwestycyjnych w sektorze motoryzacyjnym. W kolejnych latach, wraz ze stopniowym wzrostem absorpcji środków UE w ramach bieżącej perspektywy finansowej, oczekuje się odbicia dynamiki inwestycji w regionie EŚW (Wykres 1. 31).

Wykres 1. 29. Prognozy tempa wzrostu PKB (% r/r)

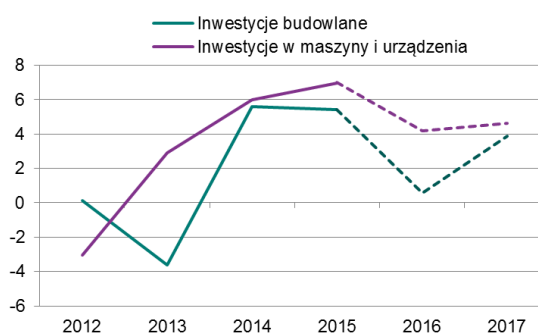
Źródło: KE, MFW.

Wykres 1. 30. Prognozowana struktura wzrostu PKB (% i p.p., r/r)

Źródło: KE.

Wykres 1. 31. Prognoza dynamiki inwestycji (% r/r)

Źródło: KE.

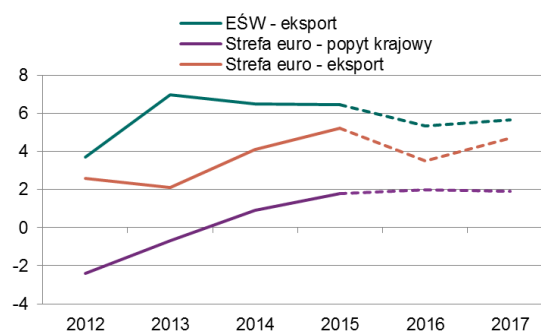
Przy słabych perspektywach globalnego wzrostu, spowolni również eksport krajów EŚW. Prognozy formułowane przed referendum w sprawie *Brexitu* wskazywały na obniżenie się dynamiki eksportu w 2016 r. w większości gospodarek regionu, poza krajami bałtyckimi. Spowolnienie to wynikać miało nie tyle ze spadku popytu na dobra finalne, eksportowane głównie do strefy euro, lecz z wolniejszego wzrostu popytu na dobra pośrednie, którymi handluje się w ramach europejskich łańcuchów produkcji, a które w dużym stopniu zaspokajają popyt ze strony krajów spoza UE (Wykres 1. 32). *Brexit* najprawdopodobniej pogłębi spadek dynamiki eksportu z krajów EŚW. Jednocześnie import do krajów EŚW, zwłaszcza import konsumpcyjny, nadal będzie szybko rósł, co spowoduje, że wkład wymiany handlowej do wzrostu PKB w najbliższych dwóch latach pozostanie ujemny.

Najważniejszym czynnikiem wzrostu pozostanie konsumpcja prywatna. W najbliższych kwartałach oczekuje się dalszego wzrostu zatrudnienia, co w warunkach malejących wolnych zasobów pracy powinno sprzyjać wzrostowi wynagrodzeń. Skalę przyspieszenia płac mogą jednak ograniczyć ewentualne migracje powrotne związane z *Brexitem*, jakkolwiek obecnie trudno ocenić ich wielkość. Wysoka dynamika funduszu płac (Wykres 1. 33) oraz niska inflacja wpływająca korzystnie na jego siłę nabywczą będą sprzyjać utrzymywaniu się wysokiego wzrostu konsumpcji (Wykres 1. 34). Oczekuje się także wzrostu akcji kredytowej dla gospodarstw domowych, już nie tylko w krajach „północy”, ale także w pozostałych gospodarkach regionu.

Polityka pieniężna i fiskalna będą nadal wspierać wzrost popytu krajowego. Banki centralne regionu nie planują podwyżek stóp procentowych w najbliższych kwartałach. Dodatkowo MNB planuje kontynuację programu mającego na celu wspieranie akcji kredytowej dla sektora przedsiębiorstw. Również polityka fiskalna nadal będzie wspierała wzrost gospodarczy w latach 2016-2017 (Wykres 1. 35). Najsilniejsze rozluźnienie fiskalne jest spodziewane w Rumunii, na Węgrzech (obniżki podatków, wzrost wynagrodzeń w administracji publicznej) oraz w Polsce (wzrost transferów socjalnych). Z kolei w Bułgarii i na Słowacji ma nastąpić zacieśnienie fiskalne.

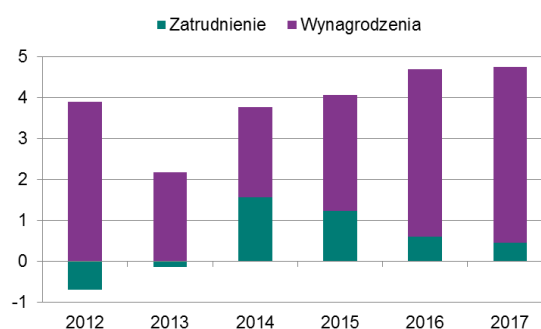
Istotnym czynnikiem ryzyka dla wzrostu gospodarczego w krajach EŚW jest skala negatywnych konse-

Wykres 1. 32. Prognoza eksportu na tle popytu krajowego i zagranicznego strefy euro (% r/r)

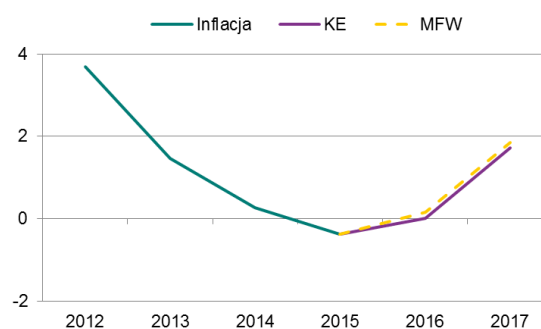
Źródło: KE.

Wykres 1. 33. Dekompozycja zmian funduszu płac (% p.p., r/r)

Źródło: KE.

Wykres 1. 34. Prognozy inflacji (% r/r)

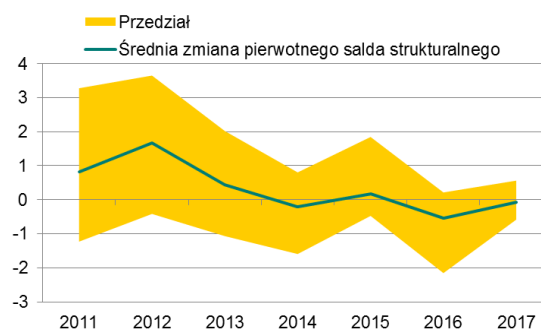

Źródło: KE, MFW.

kwencji opuszczenia Unii Europejskiej przez Wielką Brytanię. W krótkim okresie głównym efektem *Brexitu* jest wzrost niepewności na rynkach finansowych, który doprowadził do zwiększenia, aczkolwiek przejściowego i stosunkowo umiarkowanego, wahań cen aktywów finansowych w regionie. Wzrost niepewności może przełożyć się na podwyżkę premii za ryzyko, pociągając za sobą wzrost kosztów finansowania. W sferze realnej podwyższona niepewność może przyczynić się do pogorszenia nastrojów gospodarstw domowych i firm, co może przełożyć się na zmniejszenie skali wydatków konsumpcyjnych i skłonności do inwestowania. Ewentualny wpływ *Brexitu* na gospodarki EŚW, według dostępnych szacunków, powinien być jednak umiarkowany, ze względu na ich niewielkie powiązania finansowe z rynkiem brytyjskim. OECD oszacowało, że do 2018 r. PKB w regionie EŚW może obniżyć się o ok. 1% wobec scenariusza, w którym Wielka Brytania pozostałaby w UE (Wykres 1. 36). Szacowana strata to w większym stopniu efekt zakładanego wzrostu kosztu kapitału w gospodarkach EŚW i pozostałych krajach UE niż w samej Wielkiej Brytanii. Z kolei MFW oczekuje zdecydowanie mniejszego wpływu *Brexitu* na kraje regionu: PKB w Polsce i Czechach może obniżyć się do 2019 r. o ok. 0,1%.

Dostępne długoterminowe szacunki wskazują na niewielki wpływ *Brexitu* na kraje EŚW. Niemniej niepewność co do kształtu porozumienia określającego warunki opuszczenia przez Wielką Brytanię Unii Europejskiej sprawia, że szacunki te obarczone są dużą niepewnością (ponad niepewność związaną z bezprecedensowym charakterem tego wydarzenia). W długim okresie kraje EŚW mogą ucierpieć w wyniku spadku bezpośrednich i pośrednich obrotów handlowych z Wielką Brytanią. Kraje Grupy Wyszehradzkiej, ze względu na największe powiązania handlowe lub dużą otwartość gospodarek wydają się najbardziej zagrożone. Negatywnie na wzrost w dłuższym okresie może także oddziaływać zmniejszony napływ środków z funduszy UE oraz transferów od emigrantów, aczkolwiek wpływ ten nie powinien być duży. Z drugiej strony powrót części imigrantów może mieć korzystny wpływ na podaż siły roboczej w regionie. Pozostawanie Wielkiej Brytanii poza UE może także zwiększyć napływ BIZ do pozostałych krajów UE, w tym do krajów EŚW. Dostępne długoterminowe szacunki wpływu *Brexitu* na kraje EŚW różnią się w zależności od przyję-

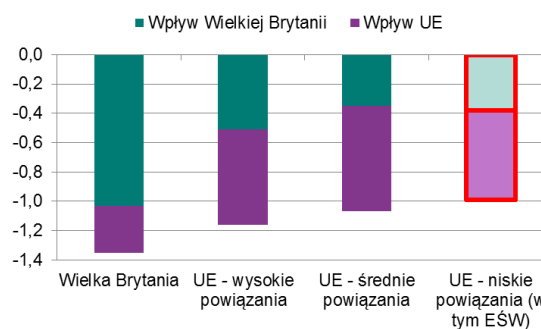
Wykres 1. 35. Zmiana roczna pierwotnego salda strukturalnego (w % potencjalnego PKB)

Uwagi: (+) – zacieśnienie / (-) rozluźnienie polityki fiskalnej.

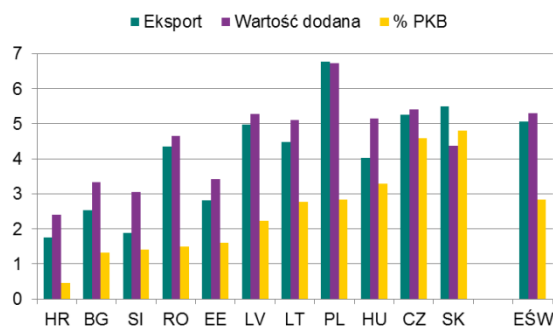
Źródło: AMECO.

Wykres 1. 36. Szacunki wpływu *Brexitu* na PKB krajów OECD do 2018 r. (% odchylenia od scenariusza bez *Brexitu*)

Źródło: OECD.

Wykres 1. 37. Eksport (2015, % całości i % PKB) i eksport wartości dodanej (2011, % całości) do Wielkiej Brytanii

Źródło: OECD.

tego scenariusza dalszej współpracy gospodarczej pomiędzy Wielką Brytanią a UE. W przypadku utrzymania współpracy na zasadach Europejskiego Obszaru Gospodarczego, czyli na takich na jakich współpracują z UE Norwegia i Islandia (m.in. pełen dostęp do wspólnego rynku, zewnętrzna unia celna, opłacanie składki do wspólnego budżetu, brak restrykcji dotyczących przepływu migrantów), przeciętny spadek PKB w długim okresie w krajach regionu wynosiłby ok. 0,1%. Z kolei w przypadku dużo mniej ścisłych powiązań z UE (m.in. handel na zasadach WTO), negatywny wpływ *Brexitu* na gospodarki EŚW byłby nawet trzykrotnie większy. Wpływ na poszczególne kraje regionu nie byłby jednakowy i zależałby od skali wzajemnych powiązań gospodarczych. Skala spowolnienia gospodarczego w Czechach byłaby dwukrotnie większa niż w Rumunii czy na Łotwie⁶.

Inne czynniki ryzyka także związane są przede wszystkim z otoczeniem zewnętrznym. Ważnym czynnikiem ryzyka pozostaje możliwe głębsze od oczekiwanego spowolnienie w gospodarce światowej, wywołane kryzysem w Chinach lub znacznym osłabieniem wzrostu w Stanach Zjednoczonych. Duża niepewność dotyczy kształtowania się cen surowców energetycznych, których spadek miał korzystny wpływ na koniunkturę w regionie EŚW. Wzrost gospodarczy w regionie EŚW mogłoby obniżyć także ewentualne ograniczenie swobodnego przepływu towarów wewnątrz strefy Schengen (por. rozdział *Makroekonomiczne koszty ewentualnego rozpadu strefy Schengen dla krajów UE-15 i EŚW*) w konsekwencji kryzysu migracyjnego lub zamachów terrorystycznych. W niektórych gospodarkach ważną rolę odgrywają również czynniki ryzyka o charakterze lokalnym. W szczególności, utrzymanie impasu politycznego w Chorwacji mogłoby zahamować proces niezbędnych dostosowań makroekonomicznych, co groziłoby utratą zaufania inwestorów i rynków finansowych.

⁶ Szacunki długookresowych kosztów *Brexitu* dla krajów EŚW można znaleźć m.in. w Bertelsmann Stiftung, (2015), *Costs and benefits of a United Kingdom exit from the European Union* oraz Centre of Economic Performance at London School of Economics (2016), *The consequences of Brexit for UK trade and living standards*.

Geneza i potencjalne skutki Transatlantyckiego partnerstwa na rzecz handlu i inwestycji – TTIP. Wpływ na kraje Europy Środkowo-Wschodniej.

Na przestrzeni ostatnich lat wyraźnie zmniejszał się wzajemny udział UE i USA w ich obrotach handlowych. Zmniejszał się także ich udział w ogólnych obrotach handlu światowego w następstwie rosnącego znaczenia Chin i innych gospodarek wschodzących. W odpowiedzi na wyzwania związane z globalizacją podjęto decyzję o rozpoczęciu prac nad umową o wolnym handlu między obiema gospodarkami, czyli Transatlantyckim partnerstwem na rzecz handlu i inwestycji – TTIP.

Negocjacje w ramach TTIP dotyczą zniesienia taryfowych i pozataryfowych barier handlowych, likwidacji barier dla inwestycji oraz tworzenia jednolitych warunków działania dla ponadnarodowych korporacji. Dodatkowo obejmują one takie obszary jak dostęp firm zagranicznych do zamówień publicznych, dostosowania regulacji i standardów, czy dostęp do rynku usług.

Dostępne szacunki wskazują, że wejście w życie TTIP będzie miało raczej niewielkie efekty gospodarcze dla krajów UE. Dotyczy to zwłaszcza krajów EŚW, które są w mniejszym stopniu zintegrowane z gospodarką USA niż kraje UE-15.

Wzajemny handel między UE i USA stanowi ważną część obrotów handlowych dla obydwu gospodarek. Według danych Eurostatu w 2014 r. na USA przypadało prawie 21% eksportu UE-28 do krajów trzecich. Jednocześnie Unia należy do najważniejszych partnerów handlowych Stanów Zjednoczonych. Według danych US Census Bureau w 2015 r. na kraje UE przypało 18% eksportu USA.

Powiązania pomiędzy gospodarkami UE i USA wykraczają daleko poza wymianę handlową. Na intensyfikację stosunków gospodarczych pomiędzy nimi silnie wpływają także bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ). Unia Europejska jest największym inwestorem w USA, a Stany Zjednoczone są najważniejszym inwestorem w UE. Przedsiębiorstwa amerykańskie w UE, i europejskie w USA zatrudniają łącznie 14 mln osób.

Stosunki gospodarcze UE-USA stanowią przykład tzw. integracji pozytywnej, polegającej na wzajemnym dostosowywaniu przepisów wewnętrznych (integracja negatywna polega na znoszeniu ceł i barier pozataryfowych). Cła w USA i UE kształtują się na niskim poziomie, stąd ograniczenia w handlu są związane głównie z istnieniem relatywnie wysokich barier pozataryfowych. Według danych WTO, średnia stawka celna na produkty przemysłowe w USA (ang. *non-agricultural market access*, NAMA) wynosi zaledwie 3,1%. Ponadto duża część importu odbywa się na warunkach bezcłowych - w 2013 r. 51% linii taryfowych objętych było zerową stawką celną. Stawki celne w Unii Europejskiej są nieco wyższe – średnia stawka celna na produkty przemysłowe wynosi 4,2%. O połowę mniejsza jest także liczba linii taryfowych objętych stawką zerową - 26%. Bariery pozataryfowe wiążą się przede wszystkim ze stosowaniem różnych norm i standardów, wymogów sanitarnych, obostrzeń administracyjnych itp. Ich skala może być szacowana poprzez porównanie przepływów handlowych między krajami, dla których takie bariery występują, z przepływami między krajami, dla których bariery te są niskie (metoda ekwiwalentów taryfowych, por. Ecorys, 2009 oraz Hagemeyer i Śledziwska, 2015). Tabela 2.1 pokazuje, że pozataryfowe bariery w handlu między USA i UE są zdecydowanie większe niż bariery taryfowe. Biorąc pod uwagę niski poziom ochrony celnej dla towarów przemy-

słowych (a te dominują we wzajemnych obrotach) i strukturę handlu (wysoki udział handlu wewnątrzgałęziowego) dla obu stron znacznie ważniejszą kwestią niż liberalizacja handlu jest właśnie likwidacja barier dla inwestycji oraz tworzenie jednolitych warunków działania dla ponadnarodowych korporacji (wzajemne uznawanie wymogów technicznych i weterynaryjnych, jednolite zasady konkurencji, regulacje dotyczące zamówień publicznych, ochrona praw własności intelektualnej itp.).

Tabela 2.1. Taryfowe oraz pozataryfowe bariery w handlu USA-UE

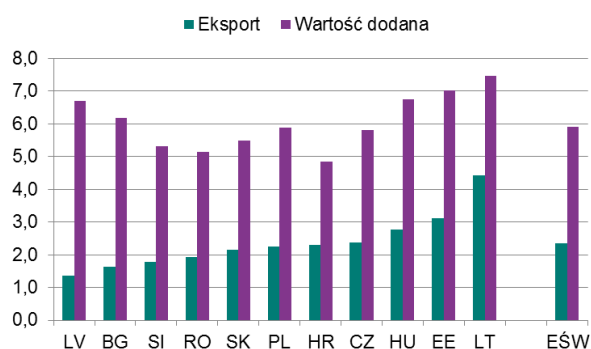
	Bariery taryfowe (%)				Bariery pozataryfowe (%, ekwiwalent szacunki)			
	UE-15	Polska	EŚW*	USA	UE-15	Polska	EŚW*	USA
Ogółem					21	26	18	23
Rolnictwo	3,5	5,2	5,6	2,9	31	33	36	44
Górnictwo	0,0	0,0	0,0	0,0	17	30	22	24
Art. spożywcze	13,7	11,8	24,7	3,0	36	46	46	25
Tekstylia	6,8	6,1	6,6	7,2	27	21	22	32
Odzież	10,0	10,7	10,3	9,5	33	26	27	42
Wyroby skórzane	3,8	6,2	4,4	7,4	30	28	23	43
Drewno	1,5	3,1	1,6	0,5	25	33	27	21
Papier	0,0	0,0	0,0	0,0	37	47	32	46
Koks i produkty rafinacji ropy naftowej	1,9	0,9	2,1	1,3	73	133	91	0
Chemikalia	2,1	2,7	2,9	1,1	19	19	17	23
Produkty przemysłu mineralnego	3,0	2,3	3,5	5,0	35	32	26	28
Stal	0,4	0,5	0,6	0,1	40	54	45	37
Metale nieżelazne	1,4	4,1	3,5	1,4	40	44	35	46
Produkty z metali	2,4	2,4	3,1	1,9	29	27	16	39
Pojazdy mechaniczne	6,5	8,8	9,0	1,2	38	35	26	44
Poz. środki transportu	1,3	1,4	1,4	0,1	21	23	23	29
Urządzenia elektryczne	0,6	0,5	0,5	0,3	35	29	18	51
Maszyny i urządzenia	1,2	1,2	1,4	0,8	27	25	15	38
Poz. produkty przetwórstwa przem.	1,0	1,9	1,4	0,7	26	26	17	15

* bez Polski.

Źródło: Hagemeyer i Śledziwska (2015).

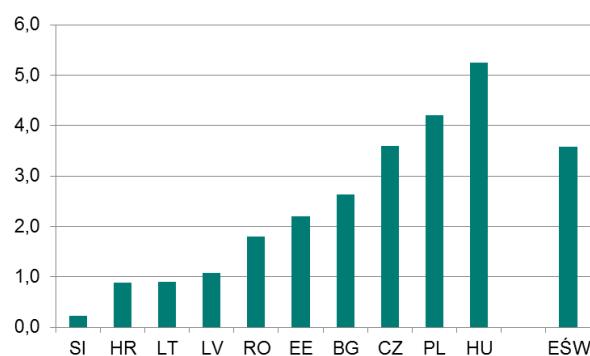
Skala bezpośrednich powiązań handlowych pomiędzy krajami Europy Środkowo-Wschodniej (EŚW) i USA jest relatywnie mniejsza niż pomiędzy krajami UE-15 i USA. Stany Zjednoczone nie należą do najważniejszych partnerów handlowych krajów EŚW. Udział eksportu na rynek amerykański w 2015 r. w całości eksportu wahał się od 1,4% na Łotwie do 4,4% na Litwie (Wykres 2. 1). W całym regionie wyniósł on 2,3%. Dla porównania, w tym samym okresie udział eksportu krajów EŚW do krajów UE wyniósł 79%, a do strefy euro 56%.

Wykres 2. 1. Eksport do Stanów Zjednoczonych jako całość eksportu wg. tradycyjnych statystyk handlu zagranicznego (2015 r.) oraz eksport wartości dodanej (2011 r.) (% całości)

Źródło: Eurostat, TiVA, obliczenia IE NBP.

Wykres 2. 2. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne ze Stanów Zjednoczonych, stan na 2014 r. (% całości BIZ)

Źródło: Eurostat.

Skala powiązań handlowych pomiędzy gospodarkami EŚW i USA jest wyższa, jeżeli uwzględnia się powiązania pośrednie. Gospodarki EŚW są w dużym stopniu włączone w europejskie łańcuchy produkcji, co oznacza, że nawet jeśli towary i usługi tam wyprodukowane nie trafiają bezpośrednio na rynek amerykański, to często mają one duży pośredni wkład do produktów eksportowanych do USA przez inne kraje UE, w tym zwłaszcza Niemcy. Uwzględniając wartość dodaną wytworzoną w regionie EŚW w pośrednim eksporcie do USA⁷, udział amerykańskiego rynku wzrasta dwukrotnie, do 5,9%. Nadal jednak Stany Zjednoczone pozostają zdecydowanie mniej ważnym partnerem dla krajów EŚW niż dla krajów UE-15.

Firmy amerykańskie nie należały dotychczas do znaczących inwestorów zagranicznych w krajach EŚW. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne do krajów EŚW napływały przede wszystkim z innych krajów europejskich. Do 2014 r. było to ponad 80% wszystkich BIZ. Podobnie jak w przypadku eksportu, udział inwestorów amerykańskich był zdecydowanie mniejszy. Stosunkowo największy, przekraczający 5% wszystkich inwestycji zagranicznych, był on na Węgrzech. Z kolei w Słowenii, Chorwacji i na Litwie amerykańskie inwestycje stanowiły poniżej 1% wszystkich BIZ (Wykres 2. 2).

Geneza TTIP

Na przestrzeni ostatnich lat obserwowane było systematyczne obniżanie się wzajemnego handlu między UE i USA, podobnie jak zmniejszał się ich udział w handlu międzynarodowym. W 1960 r. na kraje tzw. starej Unii przypadało 31% amerykańskiego eksportu i 26% importu. W kolejnych latach udział ten stopniowo malał. Zjawisko to przybrało na sile w ostatnich dwóch dekadach. Wynika ono jednak bardziej z rosnącej złożoności współczesnych międzynarodowych stosunków gospodarczych (co można określić ogólnym mianem globalizacji), a nie z faktycznego osłabienia dwustronnych relacji. Przyczyny te były następujące:

⁷ Dane pochodzą z bazy OECD/WTO *Trade in Value Added*. Pokazują one udział krajowej wartości dodanej wytworzonej w krajach EŚW w popycie finalnym Stanów Zjednoczonych w stosunku do całości eksportowanej krajowej wartości dodanej.

- procesy integracji regionalnej zarówno w Europie, jak i w Ameryce Północnej sprawiły, że nastąpiła delokalizacja procesów produkcyjnych z USA do Kanady i Meksyku, oraz z państw starej Unii do gospodarek EŚW. W efekcie do konsumentów trafiały nadal te same produkty tych samych marek, lecz ich poszczególne komponenty pochodziły z większej liczby krajów;
- przenoszenie produkcji przez korporacje amerykańskie i europejskie na Daleki Wschód, w tym przede wszystkim do Chin, i będący tego konsekwencją wzrostu eksport z tego regionu do Europy i USA. W konsekwencji w Europie coraz większa jest obecność marek amerykańskich, podobnie jak w USA marek europejskich, jednak miejsce ich produkcji ma coraz mniej wspólnego z tradycyjnym miejscem pochodzenia;
- liberalizacja przepływu kapitału między UE a USA, prowadząca do wzrostu wartości bezpośrednich inwestycji zagranicznych typu horyzontalnego (efekt substytucji handlu przez BIZ).

Czynnikami bezpośrednio prowadzącymi do prac nad TTIP był brak postępów w dalszej wielostronnej liberalizacji handlu oraz tendencje stagnacyjne w gospodarkach rozwiniętych. W listopadzie 2011 r. na szczycie UE-USA podjęto decyzję o rozpoczęciu prac nad umową o wolnym handlu między obiema gospodarkami; umowa ta ma stanowić odpowiedź na wyzwania związane z globalizacją i konkurencją z nowymi potęgami gospodarczymi.

Zakres TTIP jest znacznie szerszy niż zniesienie barier w handlu. Negocjacje obejmują takie obszary jak dostęp firm zagranicznych do zamówień publicznych, dostosowania regulacji i standardów, czy dostęp do rynku usług. Wprowadzone zmiany mają doprowadzić do znacznego pogłębienia integracji ekonomicznej między regionami, a tym samym zwiększenia ich konkurencyjności. Według Komisji Europejskiej TTIP powinno doprowadzić do otwarcia amerykańskiego rynku dla europejskich przedsiębiorstw, ograniczenia formalności administracyjnych, jakich muszą dopełniać eksporterzy oraz ustanowienia nowych przepisów, które ułatwią eksport, import oraz inwestowanie za granicą.

Ze względu na szeroki zakres porozumienia rodzi ono również obawy. Najważniejszą z nich jest to, że TTIP doprowadzi do obniżenia standardów w UE, głównie dotyczących jakości żywności czy ochrony środowiska. Z drugiej strony, w USA pojawiają się opinie, że TTIP doprowadzi do wzrostu biurokracji. Ponadto wskazuje się na zagrożenia związane z tym, że TTIP doprowadzi do prywatyzacji usług publicznych i zmiany zasad rozstrzygania sporów między inwestorami globalnymi a rządami poszczególnych państw.

Makroekonomiczne skutki TTIP

Podstawowe kanały, poprzez które podpisanie TTIP wpłynie na gospodarki UE i USA to m.in.:

- wzrost wzajemnej wymiany handlowej,
- spadek cen w wyniku wzrostu konkurencji,
- wzrost wynagrodzeń,
- wzrost inwestycji w związku z większym napływem BIZ
- wzrost produkcji (zwłaszcza w działach eksportowych)

Dostępne szacunki wskazują, że eliminacja barier w handlu zagranicznym w ramach TTIP będzie miała raczej niewielkie efekty gospodarcze⁸. Obliczenia przeprowadzone przez CEPR (2013b) na zamówienie Komisji Europejskiej wskazują, że w optymistycznym scenariuszu (zakładającym redukcję ceł, barier pozataryfowych oraz liberalizację przepisów dotyczących zamówień publicznych) podpisanie TTIP przyczyni się do przyrostu PKB w UE do 2027 r. o 0,5%. Z kolei Fontagne i in. (2013) oceniają, że podpisanie porozumienia co prawda doprowadzi do wzrostu bilateralnego handlu między USA i UE o około 50%, ale przełoży się w długim okresie na niewielki wzrost PKB w UE, wynoszący zaledwie o 0,3%.

Gospodarki EŚW także skorzystają na wzroście eksportu do USA. Głównym kanałem wpływu porozumienia na gospodarki EŚW będzie handel zagraniczny. Największym beneficjentem wydaje się być zdecydowanie Słowacja, gdzie przewiduje się podwojenie eksportu do Stanów Zjednoczonych (Wykres 2. 3). Będzie to wynikiem przede wszystkim zwiększonego popytu na produkowane na Słowacji samochody, które już dzisiaj w dużym stopniu sprzedawane są na rynku amerykańskim. Z drugiej strony, najmniejszy wzrost eksportu będzie miał miejsce w krajach najsłabiej powiązanych handlowo ze Stanami Zjednoczonymi, które są jednocześnie najsłabiej włączone w globalne łańcuchy produkcyjne. Dotyczy to przede wszystkim Chorwacji i krajów bałtyckich.

W większości gospodarek EŚW przyspieszy wzrost inwestycji. Według szacunków World Trade Institute (2016) na wzroście nakładów inwestycyjnych najsilniej skorzysta Litwa (Wykres 2. 4). Nie we wszystkich krajach kanał inwestycji będzie miał korzystny wpływ na gospodarkę. W Czechach i Estonii nakłady inwestycyjne mogą się zmniejszyć w momencie wejścia w życie TTIP. Może to wynikać z faktu, że część inwestycji, zwłaszcza zagranicznych, może zostać przekierowana do krajów sąsiednich (Słowacja, Litwa).

TTIP będzie miało korzystny wpływ na wzrost płac w regionie⁹, przede wszystkim dla pracowników wysokokwalifikowanych. We wszystkich krajach regionu powinny zwiększyć się płace osób z wysokimi kwalifikacjami, aczkolwiek w Czechach, Estonii i Rumunii wzrost ten będzie stosunkowo niewielki (Wykres 2. 5). Wynagrodzenia osób z niskimi kwalifikacjami będą wzrastać zauważalnie wolniej, a w trzech wymienionych wcześniej gospodarkach nawet mogą się obniżyć. Niesie to ryzyko, że TTIP może spowodować wzrost rozwarstwienia dochodowego w krajach EŚW.

TTIP powinno mieć generalnie korzystny wpływ na gospodarki krajów EŚW, jednak wpływ ten będzie mniejszy niż w przypadku krajów Europy Zachodniej. Skala tego wpływu będzie też silnie zróżnicowana w poszczególnych krajach. Według szacunków World Trade Institute (2016) dynamika PKB w regionie wzrośnie do 2030 r. o 0,3 pkt. proc. rocznie, wobec 0,5 pkt. proc. dla całej UE. Jedynie na Litwie oczekiwane przyspieszenie wzrostu gospodarczego będzie wyższe niż średnia dla krajów UE (Wykres 2. 6)¹⁰. Z drugiej strony Czechy, Węgry, Estonia, Rumunia i Chorwacja będą krajami, które najmniej skorzystają na podpisaniu TTIP. Na podobne wnioski wskazują szacunki Hagemajera

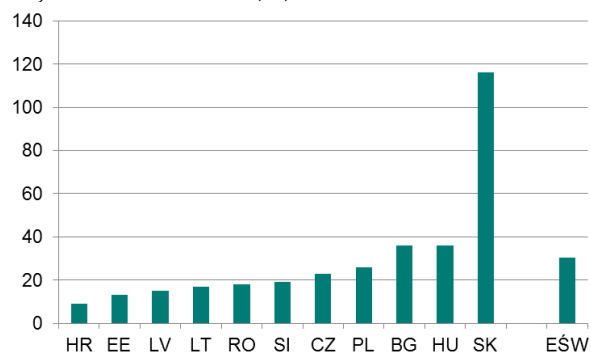
⁸ Analizy opisane w literaturze przedmiotu polegają zazwyczaj na wykorzystaniu modeli klasy CGE (ang. *Computable General Equilibrium*) do oszacowania wpływu obniżenia barier w handlu na PKB.

⁹ Zastosowany w badaniu wariant modelu CGE zakłada pełne zatrudnienie, a więc dostosowania na rynku pracy mają miejsce poprzez wynagrodzenia.

¹⁰ Wynikać to ma przede wszystkim z oczekiwanego spadku cen, co wpłynie na wzrost wydatków gospodarstw domowych na Litwie.

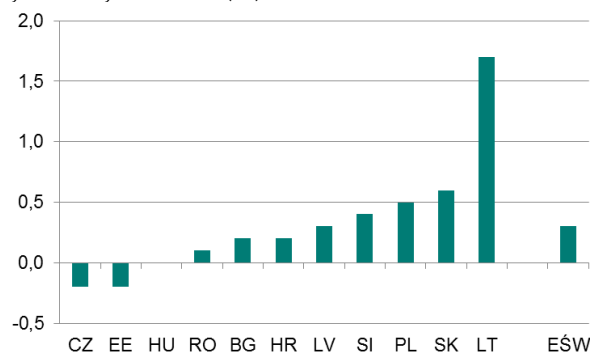
(2015), który pokazuje, że TTIP wpłynie na przyspieszenie wzrostu PKB w długim okresie o 0,4% w krajach EŚW wobec 0,7% w krajach UE-15. Z kolei Fontagne i in. wskazują na jeszcze mniejszy wpływ TTIP na kraje EŚW. Według autorów PKB w nowych krajach członkowskich UE wzrośnie zaledwie o 0,2%, wobec dwukrotnie wyższego wzrostu w Niemczech czy Wielkiej Brytanii.

Wykres 2. 3. Szacowany wpływ TTIP na eksport krajów EŚW do USA (%)

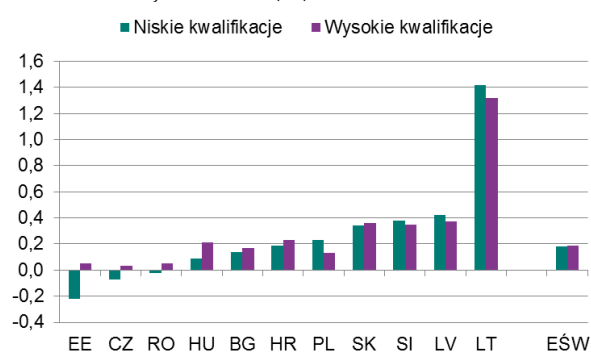
Źródło: World Trade Institute (2016).

Wykres 2. 4. Szacowany wpływ TTIP na inwestycje w krajach EŚW (%)

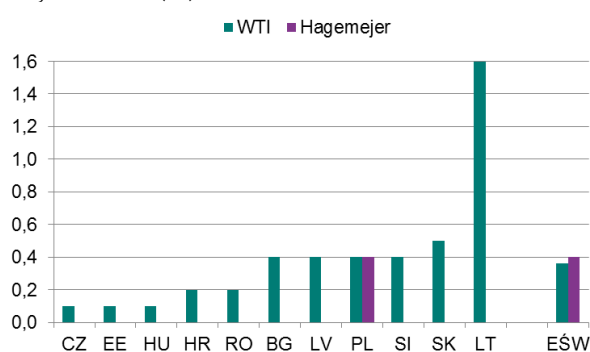
Źródło: World Trade Institute (2016).

Wykres 2. 5. Szacowany wpływ TTIP na wygrozdzenia w krajach EŚW (%)

Źródło: World Trade Institute (2016).

Wykres 2. 6. Szacowany wpływ TTIP na PKB w krajach EŚW (%)

Źródło: World Trade Institute (2016), Hagemeyer (2015).

Pozostałe efekty TTIP

TTIP to nie tylko eliminacja barier w handlu zagranicznym lecz również głębsza integracja ekonomiczna w innych obszarach. Najważniejsze z nich to:

- mechanizm arbitrażowego rozstrzygnięcia sporów między państwami a korporacjami międzynarodowymi (ang. *Investor-state dispute settlement, ISDS*),
- standardy ochrony konsumentów,
- dostęp firm zagranicznych do przetargów publicznych,
- ochrona intelektualnych praw własności.

Jednym z negocjowanych elementów TTIP jest ISDS. Stanowi on mechanizm umożliwiający inwestorom zagranicznym wniesienie sprawy do międzynarodowego sądu arbitrażowego przeciwko rządowi państw na terenie których ulokowana jest inwestycja. Aktualnie ISDS jest zazwyczaj elementem

bilateralnych umów handlowych między krajami rozwiniętymi oraz rozwijającymi się i ma na celu zmniejszenie ryzyka inwestycyjnego dla firm międzynarodowych w krajach o obniżonej stabilności regulacyjnej. Wprowadzenie ISDS w ramach TTIP byłoby zatem nowością, gdyż tego typu rozwiązania są rzadko stosowane w relacjach między krajami wysokorozwiniętymi. Przykładowo, między Niemcami i USA gwarancja pozasądowego rozstrzygnięcia sporów z inwestorami zagranicznymi istnieje jedynie w sektorze energetycznym. Wobec zauważalnego sceptycyzmu co do ISDS w ramach TTIP, Komisja Europejska uważa, że mechanizm rozstrzygnięcia sporów powinien: (i) zagwarantować prawo określonego państwa do wprowadzania regulacji krajowych w obszarze zdrowia, bezpieczeństwa i środowiska; (ii) zapewniać bezstronność i niezależność arbitrów; (iii) zawierać mechanizm apelacyjny. Biorąc pod uwagę szeroki zakres ISDS w umowie dwustronnej Polski z USA z 1990 r., podpisanie TTIP doprowadzi do zmniejszenia zakresu ISDS w relacjach z USA, niezależnie od ostatecznego kształtu porozumienia.

TTIP może prowadzić do zmian standardów ochrony konsumentów, zwłaszcza w zakresie produktów rolno-spożywczych, medycznych i farmaceutycznych oraz sektora wydobywczego. Jednym z elementów TTIP jest zasada wzajemnego uznawania reguł i standardów. W przypadku produktów rolno-spożywczych, zasadnicza różnica między USA i UE dotyczy obszaru bezpieczeństwa. W UE obowiązuje zasada ostrożności, zgodnie z którą producent lub importer jest zobowiązany wykazać, że produkt nie będzie oddziaływał szkodliwie na zdrowie. Natomiast w USA co do zasady dopiero wykazanie, że dany produkt stanowi zagrożenie dla zdrowia, powoduje wycofanie go z rynku. W przypadku produktów medycznych planowane jest usprawnienie procesu ich zatwierdzania na rynkach UE i USA (np. przez wspólny formularz zgłoszenia), lecz bez harmonizacji przepisów. Jeżeli chodzi o produkty farmaceutyczne, TTIP nie wpłynie na możliwość decydowania państw UE w zakresie cen administracyjnych lub refundacji. Niezmieniona pozostanie polityka podawania do wiadomości publicznej informacji o badaniach nad nowymi lekami. Negocjacje TTIP obejmują cały sektor energetyczny, przy czym zakłada się promowanie energii odnawialnej i sprawności energetycznej. Niejasną kwestią pozostaje zagadnienie dostępu do surowców naturalnych. Jednym z celów TTIP jest stworzenie zbioru przepisów ułatwiających wydobycie surowców, przy jednoczesnym zachowaniu prawa krajów do suwerennych decyzji w zakresie wydawania zezwoleń na wydobycie (np. gazu łupkowego przez szczelinowanie).

Problemy w ocenie efektów TTIP odnoszą się także do ochrony własności intelektualnej. W ramach TTIP nie jest planowana pełna harmonizacja prawa UE i USA w tym zakresie, ale dążenie do współpracy w wybranych dziedzinach. TTIP prawdopodobnie doprowadzi do wzmocnienia praw własności intelektualnej. Można spodziewać się, że obejmie to m.in. segment usług internetowych, programów komputerowych, czy utworów muzycznych. Regulacje mogą objąć przykładowo prawa twórców utworów muzycznych do wynagrodzenia za udostępnianie ich utworów w radiu, patentowanie programów komputerowych, czy też wykorzystywanie materiałów prasowych przez dostawców usług internetowych.

Kolejnym istotnym aspektem TTIP jest kwestia otwarcia rynku zamówień publicznych w USA dla firm europejskich. W ramach TTIP planowane jest zagwarantowanie firmom z UE i USA wzajemnego dostępu do zamówień publicznych na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym. Oznacza to możliwość partycypacji w zamówieniach publicznych przedsiębiorstw zagranicznych na równych zasadach z firmami rodzimymi. Wśród pozytywnych aspektów tego elementu TTIP można wymienić

wzrost konkurencji oraz poprawę transparentności na rynku zamówień publicznych. Zmiana ta, jednakże, doprowadzi do osłabienia realnego wpływu państw na proces zamówień publicznych i utrudnienia kontroli zamówień o charakterze strategicznym dla państwa (co łączy się z problemami dyskryminacyjnymi). Warto dodać, że ten element TTIP budzi silny sprzeciw wśród zwolenników programu „Buy American”, zapewniającego amerykańskim firmom preferencyjny dostęp do zamówień publicznych.

Harmonogram wprowadzenia TTIP

Aktualnie nie sposób określić daty podpisania paktu TTIP. W lutym 2013 r. Prezydent USA – Barack Obama – oraz przewodniczący Komisji Europejskiej i Rady Europejskiej – Jose Manuel Baroso i Herman Van Rompuy – ogłosili gotowość do podpisania TTIP, co rozpoczęło proces negocjacji ostatecznego kształtu umowy. Przedstawiciele Komisji Europejskiej i Rządu Stanów Zjednoczonych cały czas prowadzą negocjacje. Trzynasty ich etap odbył się w kwietniu 2016 r. Dotychczas nie podano oficjalnej daty podpisania porozumienia, jednak obie strony zgłaszały chęć zakończenia negocjacji do stycznia 2017 r., kiedy w Stanach Zjednoczonych nastąpi zmiana administracji rządowej. Na podstawie wcześniejszych doświadczeń trudno jednak ocenić, na ile podany termin jest osiągalny. Przykładowo, negocjacje dotyczące umowy między USA i Koreą trwały pięć lat, zakończyły się w 2012 r., zaś postanowienia będą wprowadzane w życie do 2031 r. Podobnie sytuacja wygląda z umową między UE i Kanadą (ang. *Comprehensive Economic and Trade Agreement, CETA*): negocjacje rozpoczęły się w 2009 r., a zakończyły w sierpniu 2014 r. Obecnie CETA jest przedmiotem konsultacji Rady UE oraz Parlamentu Europejskiego. Z kolei negocjacje nad Partnerstwem Transpacyficznym (TPP) rozpoczęły się w lutym 2008 r., a zakończyły po przeszło siedmiu latach w październiku 2015 r. Warto jednak zauważyć, że TTIP ma zdecydowanie bardziej kompleksowy charakter niż wyżej wymienione przykłady negocjacji paktów handlowych.

Czynnikiem mogąącym przyspieszyć zawarcie porozumienia jest podpisanie TPP. Podobnie jak TTIP, TPP obejmuje nie tylko liberalizację handlu, lecz także inne istotne sprawy, takie jak m.in. prawa własności intelektualnej, ochronę środowiska, rynek rolno-spożywczy. Ze względu na negatywny wpływ umowy TPP na handel między USA i UE, podpisanie TPP może być czynnikiem zwiększającym presję na kraje UE do przyspieszenia procesu negocjacyjnego.

Czynnikiem opóźniającym negocjacje TTIP jest brak wspólnego stanowiska krajów europejskich, wynikający ze sprzeczności interesów dotyczących niektórych zagadnień objętych umową. Przykładowo, odmienne są stanowiska co do tempa negocjacji i zakresu porozumienia: czy należy przyjąć w miarę szybko ograniczoną zakres liberalizacji umowę (stanowisko Wielkiej Brytanii), czy raczej należy długotrwale wypracować kompromisowe szerokie stanowisko UE. Przykładem może być także twarde stanowisko Niemiec, odrzucających mechanizm arbitrażowy w ramach TTIP, które spowodowało, że Parlament Europejski przyjął w lipcu br. rezolucję wzywającą do rezygnacji z ISDS w TTIP oraz zastąpienie tego mechanizmu rozstrzygania sporu innym systemem, nad którym prace prowadzi Komisja Europejska. Z kolei Francja jest mocno zaniepokojona zagadnieniami związanymi z jakością żywności. Brak porozumienia wewnątrz UE może być zatem ważnym czynnikiem ograniczającym tempo prac na TTIP.

Podsumowanie i wnioski

Porozumienie dotyczące transatlantyckiego partnerstwa w zakresie handlu i inwestycji ma na celu zahamowanie spadku roli UE i USA w światowej gospodarce i handlu. Postępująca globalizacja i rosnąca rola Chin oraz innych krajów wschodzących, a także obserwowana w ostatnich latach stagnacja w gospodarkach rozwiniętych były głównymi przesłankami do rozpoczęcia negocjacji umowy o liberalizacji handlu pomiędzy największymi gospodarkami świata. Poza zniesieniem barier handlowych umowa dotyczy także liberalizacji barier inwestycyjnych, ujednoczenia przepisów administracyjnych, czy też otwarcia rynków dla przedsiębiorstw zagranicznych. Ze względu na bardzo szeroki zakres negocjowanego porozumienia budzi ono wiele obaw i sprzeciwów poszczególnych krajów UE, co powoduje, że trudno jest dokładnie określić datę wejścia w życie TTIP i jego zakres.

Według dostępnych szacunków, podpisanie TTIP powinno mieć korzystny, aczkolwiek stosunkowo niewielki, wpływ zarówno na gospodarkę Stanów Zjednoczonych, jak i Unii Europejskiej. Wydaje się, że spośród krajów UE głównymi beneficjentami będą gospodarki najsilniej zintegrowane handlowo, jak i poprzez inne kanały, ze Stanami Zjednoczonymi, tzn. głównie kraje UE-15. W przypadku krajów EŚW skala tych powiązań, zwłaszcza bezpośrednich, jest zdecydowanie mniejsza. Eksport do USA stanowi niewiele ponad 2% całości eksportu krajów EŚW, a amerykańskie inwestycje to tylko 3,5% wszystkich BIZ napływających do regionu. Dlatego też szacuje się, że potencjalne efekty podpisania porozumienia dla krajów EŚW będą stosunkowo niewielkie, acz korzystne. Według różnych opracowań TTIP powinno wpłynąć na wzrost PKB w regionie w długim okresie o ok. 0,2-0,4%.

Literatura

CEPR (2013a). *Estimating the Economic Impact on the UK of a Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) Agreement between the European Union and the United States*.

CEPR (2013b). *Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment. An Economic Assessment*.

Dullien S., A. Gracia, J. Janning (2015). *A Fresh Start For TTIP*, European Council on Foreign Relation Policy.

Felbermayr G., B. Heid, S. Lehwald (2013). *Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP); Who benefits from a free trade deal?*, GED.

Fontagné L., J. Gourdon i J. Sebastien (2013). *Transatlantic Trade: Whither Partnership, Which Economic Consequences*, CEPII Policy Brief No 1.

Hagemejer J. (2015). *Liberalization of trade flows under TTIP from a small country perspective. The case of Poland*, University of Warsaw, Faculty of Economic Sciences Working Paper no 17/2015 (165).

Hagemejer, J. i K. Śledziewska (2015). *Trade barriers in services and merchandise trade in the context of TTIP: Poland, EU and the United States*, mimeo, Uniwersytet Warszawski.

Kinnman S., T. Hagberg (2012). *Potential Effects from an EU-US Free Trade Agreement – Sweden in Focus*, Kommerskollegium National Board of Trade, Stockholm.

Komisja Europejska (2013). *Transatlantic Trade and Investment Partnership. The Economic Analysis Explained*.

Lucas E., (2013). *Partnership, Relationship or Shipwreck; The Unsolved Questions of the TTIP, CEPA*.

World Trade Institute (2016). *TTIP and the EU Member States. An assessment of the economic impact of an ambitious Transatlantic Trade and Investment Partnership at EU Member State level*.

Wzrost udziału krajów Europy Środkowo-Wschodniej w handlu światowym i jego determinanty

Udziały krajów Europy Środkowo-Wschodniej w światowym eksporcie znacznie wzrosły w ostatnich dziesięcioleciach, zwłaszcza w pierwszej dekadzie XXI w. Tempo i przyczyny ich zwiększenia różniły się pod pewnymi względami w przypadku poszczególnych krajów, tym niemniej była to z reguły poprawa konkurencyjności gospodarek regionu, a w mniejszym stopniu było to związane ze zmianą struktury geograficznej lub produktowej eksportu. Ważnym czynnikiem była poprawa konkurencyjności technologicznej. We wszystkich krajach nastąpiła rozbudowa krajowego potencjału produkcyjnego.

Rosnący udział w światowym eksporcie można w znacznej mierze przypisać ekspansji międzynarodowych korporacji i włączaniu krajów EŚW w międzynarodowe łańcuchy produkcji. Wiązało się to z napływem bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) i wiążącym się nimi transferem nowoczesnych technologii i *know-how*. Proces ten przyczynił się do zmian w strukturze geograficznej i produktowej eksportu, rozbudowy potencjału produkcyjnego oraz wzrostu konkurencyjności produkcji krajów EŚW.

W okresie pokryzysowym nastąpiło spowolnienie tempa wzrostu udziałów krajów EŚW w światowym handlu. Wynikało to nie tylko z osłabienia popytu zewnętrznego, ale też ze zdecydowanego spowolnienia napływu inwestycji zagranicznych i tym samym wolniejszego wzrostu konkurencyjności tych gospodarek. Doświadczenie to pokazuje, że model wzrostu w krajach EŚW, oparty na napływie BIZ i wzroście produkcji eksportowej, może być trudny do utrzymania w perspektywie trwałego spowolnienia w gospodarce światowej.

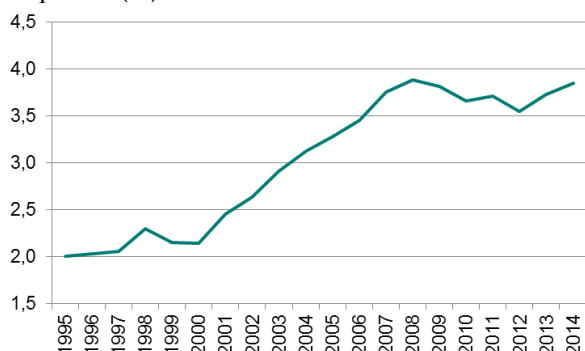
Udział krajów EŚW w światowym handlu znacznie wzrósł w ostatnich dekadach, choć wzrost ten nie był jednostajny. Biorąc za punkt odniesienia początek poprzedniej dekady można wyróżnić dwa okresy. Pierwszy z nich to lata 2000-2009 charakteryzujące się wysoką dynamiką eksportu, co przyniosło nieomal podwojenie się udziału regionu w eksporcie światowym. Po 2009 r., nastąpiło zdecydowane wyhamowanie tego procesu (Wykres 3. 1 i Wykres 3. 2), a w części gospodarek (Chorwacja, Słowenia, Węgry) nawet jego odwrócenie.

Wprawdzie w pierwszej dekadzie XXI w. udziały wszystkich krajów EŚW w światowym eksporcie wyraźnie wzrosły, to jednak tempo i przyczyny tego wzrostu różniły się w przypadku poszczególnych krajów. Analiza *Constant Market Shares*¹¹ pokazuje, że w części krajów regionu (Czechy, Polska, Rumunia, Słowacja, Węgry) za wzrost odpowiadała przede wszystkim rosnąca konkurencyjność, natomiast efekty strukturalne (efekt geograficzny i produktowy) miały stosunkowo mniejsze znaczenie (Wykres 3. 3). Z kolei, w pozostałych krajach EŚW (Bułgaria, Chorwacja, Słowenia, kraje bałtyckie) wzrost ich roli w światowym eksporcie był mniejszy i w większym stopniu wynikał z czynników strukturalnych (Wykres 3. 4). Dotyczyło to przede wszystkim zmian kierunków eksportu, a w mniej-

¹¹ Analiza *Constant Market Shares* (CMS) pozwala na oszacowanie zmian udziałów danego kraju w eksporcie światowym i ich dekompozycję. Pozwala ona na wyodrębnienie dwóch czynników strukturalnych, czyli tempa wzrostu popytu na rynkach eksportowych danego kraju (efekt geograficzny) i struktury produktowej eksportu (efekt produktowy), a także wpływu zmiany cenowej i pozacenowej konkurencyjności kraju (efekt konkurencyjności) oraz efektu mieszanego będącego rezydualną wartością zmian udziału w światowym eksporcie.

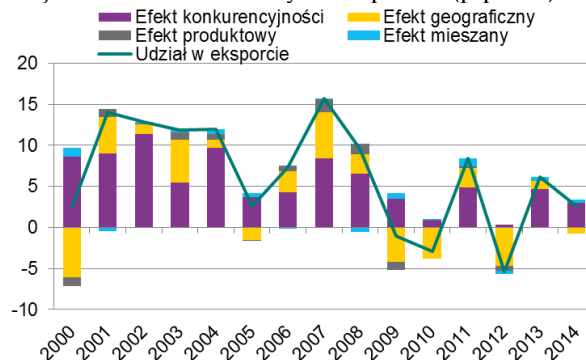
szym stopniu zmian struktury produktowej. Wpływ wzrostu konkurencyjności na zwiększenie się udziału tych gospodarek w światowym eksporcie był relatywnie mniejszy.

Wykres 3. 1. Udział krajów EŚW w światowym eksporcie (%)

Źródło: Bank Światowy.

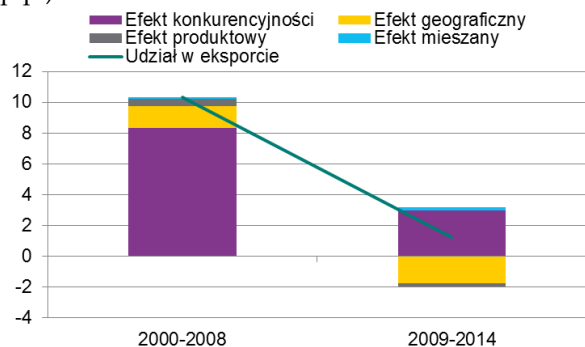
Wykres 3. 2. Dekompozycja stopy wzrostu udziału krajów EŚW w światowym eksporcie (p.p., r/r)

Źródło: Obliczenia IE NBP.

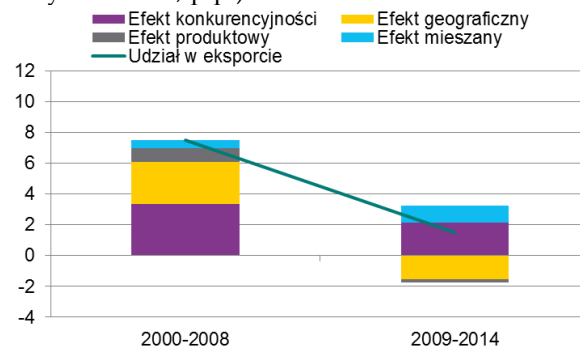
Struktura produktowa i geograficzna eksportu krajów EŚW wyraźnie się zmieniła. W latach 90. XX w. dominowały towary wysoko surowco- i pracochłonne, takie jak tekstylia i odzież, wyroby metalurgiczne czy produkty z drewna. W kolejnych latach ich znaczenie zmniejszało się, natomiast zwiększał się udział maszyn i urządzeń, w tym zwłaszcza środków transportu (Wykres 3. 5). Zmiany w strukturze geograficznej eksportu wiązały się ze wzrostem wymiany w regionie EŚW (Wykres 3. 6). Jednocześnie relatywnie zmniejszyła się rola krajów UE-15 jako odbiorców eksportu, co było zgodne z ogólnoswiatowymi tendencjami, tzn. ze zmniejszającą się rolą gospodarek rozwiniętych w światowym popycie. Rola odległych rynków pozaeuropejskich, w tym krajów BRIC, mimo że wzrosła, pozostaje stosunkowo niewielka i zdecydowanie mniejsza niż w przypadku eksportu krajów UE-15.

Wykres 3. 3. Dekompozycja stopy wzrostu udziału w światowym eksporcie dla Czech, Polski, Rumunii, Słowacji i Węgier (r/r, średnia w danym okresie, p.p.)

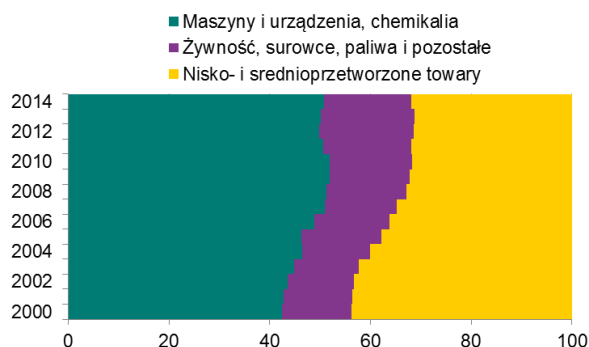
Źródło: Obliczenia IE NBP.

Wykres 3. 4. Dekompozycja stopy wzrostu udziału w światowym eksporcie dla Bułgarii, Chorwacji, Estonii, Litwy, Łotwy i Słowenii (r/r, średnia w danym okresie, p.p.)

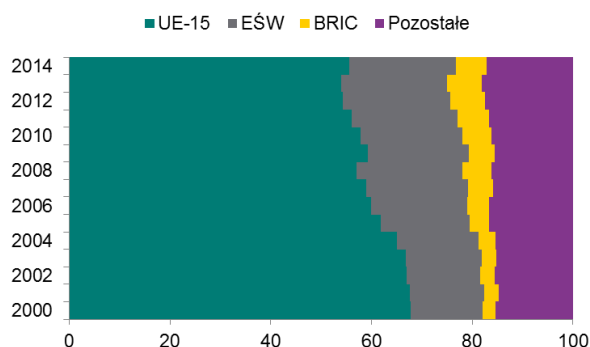
Źródło: Obliczenia IE NBP.

Wykres 3. 5. Struktura produktowa eksportu krajów EŚW (%)

Źródło: Eurostat.

Wykres 3. 6. Struktura geograficzna eksportu krajów EŚW (%)

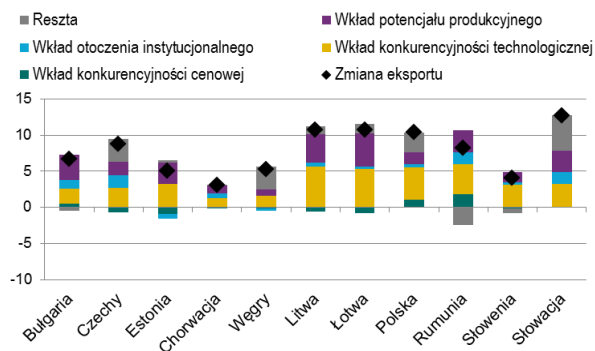
Źródło: Eurostat.

Alternatywna dekompozycja, przy użyciu modelu obejmującego miary różnych aspektów konkurencyjności¹², pokazuje, że ważnym czynnikiem wspierającym wzrost udziału eksportu krajów EŚW¹³ była konkurencyjność technologiczna (Wykres 3. 7). W przypadku Bułgarii, Czech, Rumunii i Słowacji istotnym czynnikiem sprzyjającym wzrostowi eksportu był również wzrost konkurencyjności instytucjonalnej. Poprawę otoczenia instytucjonalnego w krajach EŚW można wiązać m.in. ze wstąpieniem do Unii Europejskiej, które zobligowało te kraje do dostosowania się do regulacji obowiązujących w Unii. Kraje EŚW tradycyjnie charakteryzują się wysoką konkurencyjnością kosztowo-cenową. Łączy się to głównie z niskimi kosztami pracy, które pomimo wzrostu w ostatnich latach, w większości krajów utrzymują się znacznie poniżej poziomu w całej Unii Europejskiej (Wykres 3. 9). Niemniej w okresie 2001-2008 zauważalny korzystny wpływ konkurencyjności kosztowo-cenowej zanotowano tylko w Polsce i Rumunii, co wiąże się z tym, że kraje te zanotowały największą nadwyżkę wzrostu produktywności pracy nad wzrostem wynagrodzeń na pracującego. We wszystkich krajach regionu do zwiększenia dynamiki eksportu przyczynił się również wzrost krajowego potencjału produkcyjnego, który można w znacznej mierze przypisać inwestycjom, w tym również napływowi BIZ.

¹² Na podstawie modelu przedstawionego w Bierut i Kuziemska-Pawlak (2016). Model pozwala na dekompozycję (zmian) poziomu eksportu poszczególnych krajów względem Unii Europejskiej na wkłady związane z relatywnym poziomem konkurencyjności cenowej (mierzonej poziomem jednostkowych kosztów pracy), technologicznej (mierzonej liczbą wniosków patentowych na milion mieszkańców), instytucjonalnej (mierzonej indeksem ogólnego poziomu regulacji w gospodarce) oraz wkład relatywnego poziomu potencjału produkcyjnego (mierzonego poziomem potencjalnego PKB).

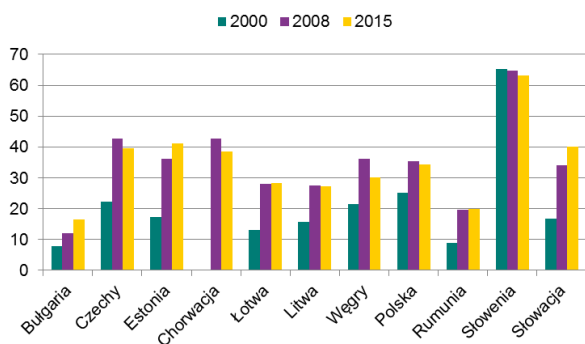
¹³ W eksporcie EU-28.

Wykres 3. 7. Dekompozycja różnicy stóp wzrostu eksportu krajów EŚW i eksportu UE-28 w latach 2001-2008 (r/r, średnia, p.p.)

Źródło: Obliczenia IE NBP.

Wykres 3. 9. Godzinowe koszty pracy w przemyśle, budownictwie i usługach w krajach EŚW (% kosztów w UE-28)

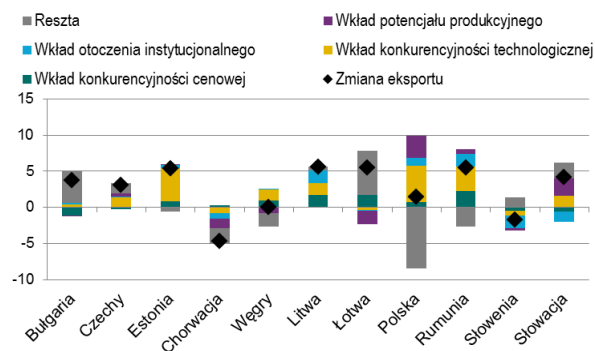

Źródło: Eurostat, obliczenia IE NBP.

Rosnący udział krajów EŚW w światowym eksporcie można zatem w znacznej mierze przypisać ekspansji międzynarodowych korporacji, które włączały kraje EŚW w swoje sieci produkcyjne. Proces ten przyczynił się do: (i) zmiany w strukturze geograficznej i produktowej eksportu, (ii) rozbudowy potencjału produkcyjnego oraz (iii) wzrostu konkurencyjności produkcji. Fragmentaryzacja produkcji w ramach międzynarodowych łańcuchów produkcji (ang. *Global Value Chains, GVC*) spowodowała wyraźny wzrost handlu dobrami pośrednimi, które (jeśli są wytwarzane w ramach GVC) wielokrotnie przekraczają granice – przechodząc przez kolejne fazy produkcji. Łańcuchy produkcji, w których uczestniczą kraje EŚW, mają w większości regionalny, europejski, charakter, co przyczyniło się do znacznego wzrostu wymiany handlowej w regionie. Co prawda, producentom z krajów EŚW udało się też dotrzeć, głównie pośrednio, poprzez wkład do produkcji eksportowej krajów UE-15, na bardziej odległe rynki - m.in. Stanów Zjednoczonych i krajów Azji, ale ich udział w eksporcie krajów regionu pozostaje jednak niewielki¹⁴.

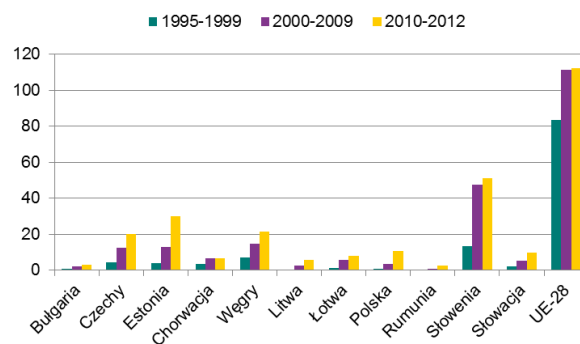
Wzrost udziału krajów EŚW w GVC wiązał się ze zwiększonym napływem bezpośrednich inwestycji zagranicznych. W wyniku szybkiego otwierania się tych gospodarek, doświadczyły one dużego

Wykres 3. 8. Dekompozycja różnicy stóp wzrostu eksportu krajów EŚW i eksportu UE-28 w latach 2009-2012 (r/r, średnia, p.p.)

Źródło: Obliczenia IE NBP.

Wykres 3. 10. Liczba patentów zgłoszonych do Europejskiego Urzędu Patentowego EPO na milion mieszkańców (średnia w danym okresie)

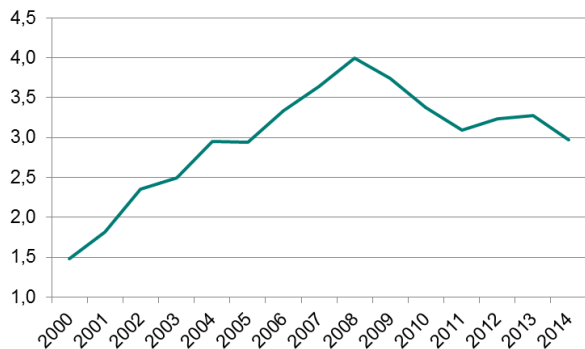

Źródło: Eurostat, obliczenia IE NBP.

¹⁴ Więcej na temat wpływu GVC na strukturę handlu zagranicznego krajów EŚW można znaleźć w opracowaniu NBP (2014b).

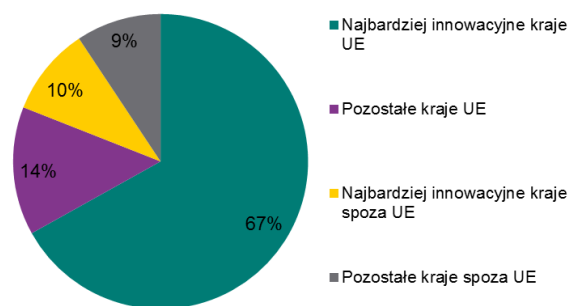
napływu kapitału zagranicznego (Wykres 3. 11). W znacznej części były to inwestycje bezpośrednie zagranicznych przedsiębiorstw. Biorąc pod uwagę strukturę geograficzną i sektorową BIZ (Wykres 3. 12 i Wykres 3. 13), były to inwestycje w decydującej mierze związane z rozbudową GVC. Ich napływ umożliwił rozbudowę i modernizację bazy produkcyjnej w regionie. Napływ BIZ sprzyjał nie tylko akumulacji kapitału, ale także wzrostowi całkowitej produktywności czynników produkcji (mierzonej TFP – ang. *Total Factor Productivity*)¹⁵. Głównymi inwestorami w krajach regionu są firmy z Europy Zachodniej, w większości należące do światowej czołówki jeśli chodzi o poziom zaawansowania technologicznego. Znaczna część inwestycji bezpośrednich w regionie napłynęła do sektorów zaawansowanych technologicznie i najbardziej innowacyjnych. W krajach, gdzie BIZ napływały głównie do sektorów generujących postęp technologiczny, tj. w Czechach, Estonii, Słowenii i na Węgrzech, zanotowano również relatywnie szybki wzrost liczby patentów, co przełożyło się na wzrost konkurencyjności technologicznej (choć liczba patentów pozostaje niska w porównaniu do całej Unii Europejskiej, Wykres 3. 10)¹⁶. Napływ inwestorów zagranicznych do krajów EŚW wiązał się również z unowocześnieniem i usprawnieniem procesów produkcji¹⁷. W efekcie wpłynęło to też na poprawę wydajności pracy i wzrost konkurencyjności cenowej.

Wykres 3. 11. Udział krajów EŚW w światowym napływie BIZ (% , stan na koniec roku)

Źródło: UNCTAD.

Wykres 3. 12. Struktura geograficzna napływu BIZ do krajów EŚW (% , stan na w 2014 r).

Uwagi: Najbardziej innowacyjne kraje według rankingu *Global Innovation Index 2015*.

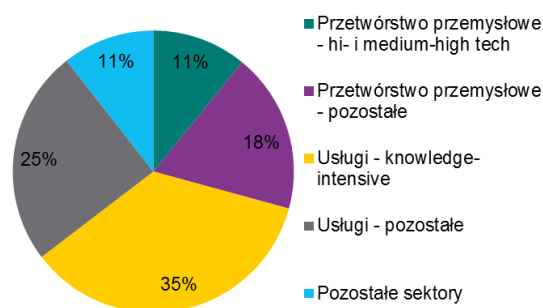
Źródło: Eurostat.

¹⁵ Zob. np. Mühlberger i Körner (2014).

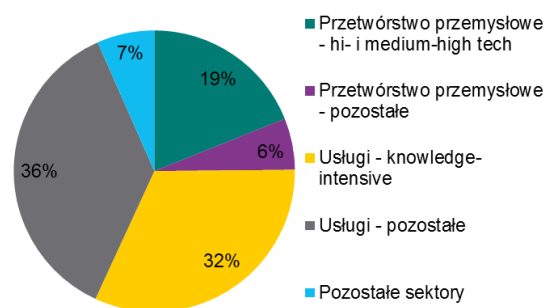
¹⁶ Zob. np. Vincenzi (2010). Również w literaturze badającej wpływ BIZ na wzrost gospodarczy w kraju przyjmującym wskazuje się, że BIZ przyczyniają się do przyspieszenia wzrostu gospodarczego tylko wtedy, gdy poziom kapitału ludzkiego w kraju przyjmującym (który wyznacza zdolność absorpcyjną zaawansowanych technologii) przekracza pewien próg (Borensztein i in., 1998).

¹⁷ Wpływ GVC na wzrost innowacyjności produkcji został opisany m.in. w NBP (2016).

Wykres 3. 13. Struktura sektorowa BIZ w krajach EŚW (%), stan na koniec 2008 r.)

Wykres 3. 14. Struktura sektorowa napływu BIZ do krajów EŚW w okresie 2009-2012 (%)

Uwagi: Struktura BIZ w Polsce i Chorwacji w 2008 r. na podstawie szacunków IE NBP. Podział sektorów wg. zaawansowania technologicznego na podstawie klasyfikacji Eurostatu.

Źródło: Eurostat, obliczenia IE NBP.

Źródło: Eurostat, obliczenia IE NBP.

W okresie pokryzysowym (2009-2014) nastąpiło spowolnienie tempa wzrostu udziałów krajów EŚW w handlu światowym, za co w dużym stopniu odpowiadał słabszy popyt ze strony głównych partnerów handlowych. Wybuch globalnego kryzysu finansowego spowodował wyraźne spowolnienie wzrostu udziału krajów regionu w handlu światowym (Wykres 3. 1). Analiza CMS wskazuje, że głównym czynnikiem tego spowolnienia był ujemny wkład efektu geograficznego zaobserwowany we wszystkich krajach EŚW. Było to konsekwencją silnych powiązań gospodarczych z krajami UE-15, które w okresie pokryzysowym okazały się najsłabszym ogniwem w popycie globalnym. Na niski popyt ze strony tych krajów, w tym przede wszystkim popyt inwestycyjny, złożyło się kilka czynników, m.in.: obawy dotyczące przyszłego tempa wzrostu gospodarczego, trudniejszy dostęp do finansowania i wzrost kosztu pozyskiwania kapitału oraz negatywny wpływ, jaki na popyt w gospodarstwach europejskich ma proces oddłużania przedsiębiorstw i gospodarstw domowych.

Poza czynnikami strukturalnymi, wpływ na wolniejszy przyrost udziału krajów regionu w handlu światowym miało też spowolnienie poprawy ich konkurencyjności. Było to widoczne zwłaszcza w tych gospodarkach, w których we wcześniejszych latach konkurencyjność eksportu rosła najszybciej, czyli w Czechach, Polsce, Rumunii, na Słowacji i Węgrzech.

Alternatywna dekompozycja pokazuje, że spadek tempa wzrostu eksportu w okresie pokryzysowym wiązał się głównie ze spowolnieniem tempa wzrostu potencjalnego PKB, a także z wolniejszym przyrostem liczby patentów. Oba zjawiska można tłumaczyć związanym z kryzysem spadkiem (dynamiki) inwestycji, w tym z niższym napływem BIZ, oraz z równoczesną zmianą ich struktury sektorowej, a zwłaszcza zmniejszeniem się relatywnego napływu inwestycji do sektora przetwórstwa przemysłowego (Wykres 3. 14).

Podsumowanie i wnioski

Za wzrost roli krajów EŚW w światowym eksporcie w okresie po-transformacyjnym odpowiadały nie tylko zmiany strukturalne (geograficzne i produktowe), ale też wzrost konkurencyjności. Można to wiązać z ekspansją międzynarodowych koncernów, które włączały firmy ulokowane w krajach EŚW do swoich łańcuchów produkcyjnych. Rozwój GVC wiązał się z napływem BIZ, a także z przepływem technologii i *know-how*, co wpłynęło na wzrost technologicznej konkurencyjności krajów regionu. Po

kryzysie z 2008 r. ekspansja handlowa krajów EŚW wyraźnie spowolniła. Wynikało to nie tylko ze słabszego popytu zewnętrznego, ale też ze zdecydowanego spadku inwestycji zagranicznych i tym samym wolniejszego wzrostu konkurencyjności tych gospodarek. Doświadczenia ostatnich lat pokazały, że model wzrostu w krajach EŚW, oparty na napływie BIZ i wzroście produkcji eksportowej, może być trudny do utrzymania w perspektywie trwałego spowolnienia w gospodarce światowej.

Literatura:

Bierut B., K. Kuziemska-Pawlak (2016). *Competitiveness and export performance of CEE countries*, NBP Working Papers.

Borensztein E., J. De Gregorio, J-W. Lee (1998). *How does foreign direct investment affect economic growth?*, Journal of International Economics, 45, 1998.

Mühlberger M., K. Körner (2014). *CEE: Fit for the next decade in the EU*, EU Monitor: European integration, Deutsche Bank Research.

NBP (2014a). *Ekonomiczne wyzwania integracji Polski ze strefą euro*.

NBP (2014b). *Handel zagraniczny krajów Europy Środkowo-Wschodniej*, w: Sytuacja gospodarcza w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, Nr 1/2014.

NBP (2016). *Potencjał innowacyjny gospodarki: uwarunkowania, determinanty, perspektywy*.

Vincenzi M. (2010). *International Co-Invention In Central And Eastern Europe: The Role Of Foreign Direct Investment*, mimeo, Heinz School of Public Policy, Carnegie Mellon University.

Makroekonomiczne koszty ewentualnego rozpadu strefy Schengen dla krajów UE-15 i EŚW

Masowy i niekontrolowany napływ imigrantów z Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej spowodował, że szereg państw europejskich przywróciło kontrole graniczne. Ich utrzymanie w kolejnych latach stanowi czynnik ryzyka dla wzrostu gospodarczego w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, mających małe otwarte gospodarki, silnie zintegrowane z europejskimi GVC, co rodzi intensywne wewnętrzne przepływy towarów, usług i pracowników. Zmaterializowanie się ryzyka przywrócenia kontroli granicznych będzie zależało m.in. od skuteczności działań Komisji Europejskiej, mających na celu stworzenie warunków do przywrócenia normalnego funkcjonowania strefy Schengen do końca 2016 r. W niniejszym materiale przedstawiono kanały wpływu zawieszenia funkcjonowania strefy Schengen na wzrost PKB w Europie, w tym w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, wraz z szacunkami tego wpływu sporządzonymi przez różne instytucje. Według najbardziej ostrożnych z nich, skumulowane koszty ponownego wprowadzenia kontroli granicznych na obszarze Schengen mogą przekroczyć w ciągu najbliższej dekady 1% aktualnego PKB UE-28. Dla gospodarek EŚW, podobnie jak dla Niemiec i krajów Beneluksu, zakłócenia w funkcjonowaniu obszaru Schengen oznaczałyby jednak kilkukrotnie większe straty niż przeciętnie dla UE-28.

Wprowadzenie

W związku z masową imigracją z krajów Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, w ostatnim czasie wyraźnie wzrosło ryzyko rozpadu lub częściowego zawieszenia strefy Schengen. Począwszy od września 2015 r. ok. jedna trzecia należących do niej krajów wprowadziła tymczasowe kontrole graniczne w celu ograniczenia napływu imigrantów i zapewnienia bezpieczeństwa. Na takie działanie zdecydowały się główne kraje docelowe imigracji (Austria, Dania, Niemcy, Norwegia, Szwecja) oraz Węgry i Słowenia, będące krajami tranzytowymi. Dodatkowo, wobec wzrostu zagrożenia terrorystycznego, przywrócono jesienią ub.r. kontrole na granicy francusko-belgijskiej. Zgodnie z Kodeksem Granicznym Schengen przywrócenie kontroli ma charakter nadzwyczajny i może trwać łącznie do 8 miesięcy. W maju br. Rada UE poparła jednak rekomendację KE dotyczącą przedłużenia do listopada br. kontroli na granicach Austrii z Węgrami i Słowenią, granicy niemiecko-austriackiej, duńsko-niemieckiej (morskiej i lądowej) oraz szwedzko-duńskiej (morskiej i lądowej).

W myśl zaprezentowanej 4 marca br. mapy drogowej Komisji Europejskiej *Back to Schengen*, kontrole graniczne wewnątrz obszaru Schengen powinny zostać zniesione docelowo do końca bieżącego roku. Ma się do tego przyczynić przede wszystkim realizacja porozumienia z Turcją z 18 marca br. Ma ono na celu ograniczenie napływu osób z Turcji do Grecji drogą morską poprzez zwiększenie współodpowiedzialności Turcji za ochronę granicy UE, walkę z przemytem ludzi oraz odsyłanie do Turcji osób, które nielegalnie przekroczyły granicę Grecji i Turcji. W zamian państwa UE zobowiązały się przyjąć taką samą liczbę osób z obozów w Turcji i zapewnić Turcji pomoc materialną i finansową w utrzymaniu uchodźców. Dodatkowo, plan działania UE obejmuje wysłanie do Grecji wykwalifikowanego personelu przez państwa członkowskie i Frontex¹⁸, bieżące wsparcie finansowe na utrzyma-

¹⁸ Frontex (Europejska Agencja Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich Unii Europejskiej) to agencja koordynująca ochronę granic zewnętrznych UE, w tym zarządzająca operacyjnie wsparciem dla państw UE dotkniętych kryzysem migracyjnym.

nie azylantów w Grecji, przywrócenie rejestrowania uchodźców w krajach tranzytowych oraz relokację zarejestrowanych uchodźców z Grecji. Dotychczasowe jednostronne decyzje państw strefy Schengen o dodatkowych kontrolach granicznych mają zostać zastąpione działaniami skoordynowanymi na poziomie UE.

Skuteczność działań nakierowanych na przywrócenie normalnego funkcjonowania strefy Schengen może mieć wpływ na perspektywy wzrostu gospodarek EŚW. Przedłużające się utrudnienia w funkcjonowaniu strefy Schengen stanowią czynnik ryzyka dla krajów Europy Środkowo-Wschodniej, małych otwartych gospodarek, silnie zaangażowanych w wewnętrzny przepływ towarów, usług i pracowników. Poniżej omawiane są potencjalne kanały wpływu zakłóceń w funkcjonowaniu strefy Schengen na gospodarkę EŚW, a także prezentowane są szacunki, pozwalające na ocenę skali konsekwencji rozpadu strefy Schengen dla wzrostu gospodarczego w regionie EŚW.

Kanały transmisji

Ewentualny rozpad strefy Schengen mógłby oddziaływać na gospodarki krajów EŚW za pośrednictwem czterech podstawowych kanałów.¹⁹ Po pierwsze, kontrole graniczne zwiększają koszty transportu towarów drogą lądową. W krótkim okresie przyczynia się to do spadku zysków przewoźników i wzrostu cen dla odbiorców końcowych. Wzrasta także prawdopodobieństwo zaburzeń produkcji *just-in-time*. W dłuższej perspektywie zmniejsza to opłacalność optymalizacji i dywersyfikacji produkcji w ramach globalnych łańcuchów dostaw, ograniczając dynamikę wymiany handlowej wewnątrz strefy Schengen oraz obniżając konkurencyjność gospodarki UE na rynkach światowych. Drugim negatywnym skutkiem kontroli granicznych jest dłuższy czas dojazdu do pracy przez pracowników transgranicznych (ang. *cross-border commuters*). Spadek atrakcyjności dojazdów do pracy w innym kraju będzie przyczyniać się także do spadku opłacalności pracy, a przez to pogorszenia się dopasowania na rynku pracy i wzrostu bezrobocia w niektórych regionach przygranicznych. Po trzecie, wprowadzenie kontroli granicznych spowodowałoby ograniczenie wpływów z turystyki. W szczególności dotyczyłoby to dochodów z krótkich pobytów turystów z krajów strefy Schengen. Po czwarte, rozpad strefy Schengen wiązałby się z koniecznością zwiększenia nakładów na ochronę granic, w tym na infrastrukturę²⁰.

Skala negatywnych konsekwencji ewentualnego rozpadu strefy Schengen dla wzrostu gospodarczego w poszczególnych krajach UE jest silnie zróżnicowana.

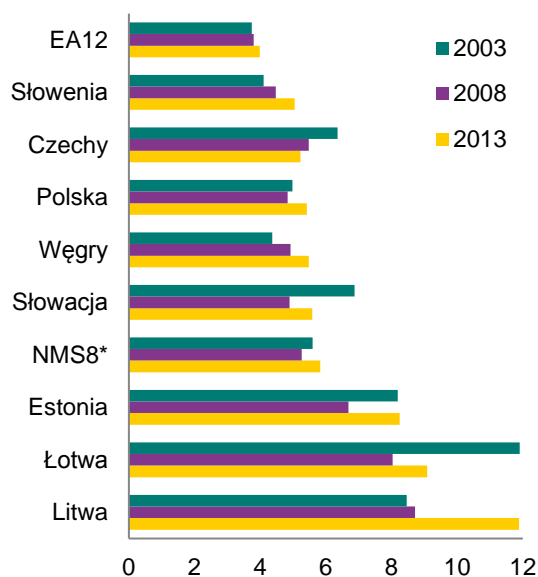
Z uwagi na duże znaczenie handlu międzynarodowego i silne zaangażowanie w europejskie sieci produkcyjne, na wzrost kosztów wytwarzania i transportu szczególnie narażone wydają się Niemcy, Austria, Holandia i kraje Grupy Wyszehradzkiej. Dla tych ostatnich krajów szczególnie dotkliwe mogą być utrudnienia w transporcie drogowym, m.in. z uwagi na wysoki udział w europejskim rynku przewozów towarowych. W 2014 r. kraje Grupy Wyszehradzkiej zrealizowały ponad 40% usług

¹⁹ Komisja Europejska, *Back to Schengen. A Roadmap* z 4 marca 2016 r.

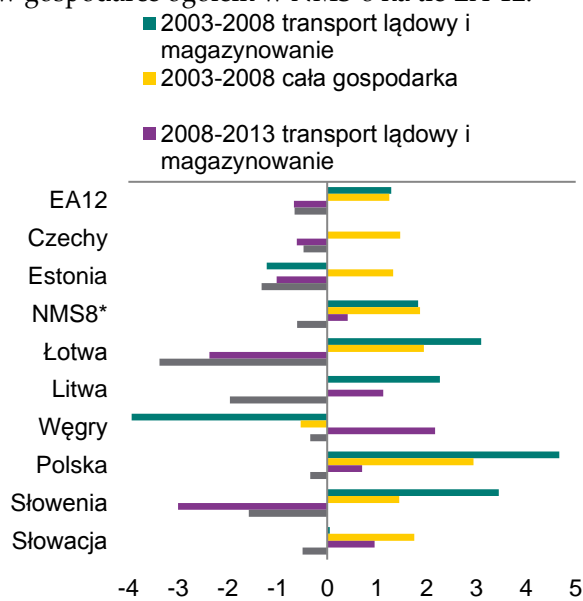
²⁰ Koszty ochrony granic wzrosną jednak także najprawdopodobniej w przypadku utrzymania strefy Schengen. Wskazać należy tutaj na konieczność dalszego kontrolowania sytuacji na Morzu Egejskim, plany KE dotyczące rozbudowy baz danych o obywatelach państw trzecich przebywających w UE, jak również wyczerpanie znacznej części rezerw finansowych UE przewidzianych w perspektywie finansowej 2014-2020.

kabotażowych²¹ na terenie UE-28 (mierząc według tono-kilometrażu). Sektor transportu drogowego i magazynowania w NMS-8²² wytwarza jednocześnie wyraźnie większą część wartości dodanej brutto niż w Europie Zachodniej (Wykres 4. 1). Od 2008 r. (tj. po wstąpieniu do strefy Schengen ośmiu krajów EŚW) zyskał on jeszcze na znaczeniu, a zatrudnienie w nim rosło szybciej niż ogółem w gospodarce (Wykres 4. 2).

Wykres 4. 1. Udział transportu lądowego i magazynowania w wytwarzaniu wartości dodanej brutto w NMS-8 na tle EA12

Wykres 4. 2. Średnioroczna dynamika zatrudnienia w transporcie lądowym i magazynowaniu oraz w gospodarce ogółem w NMS-8 na tle EA-12.

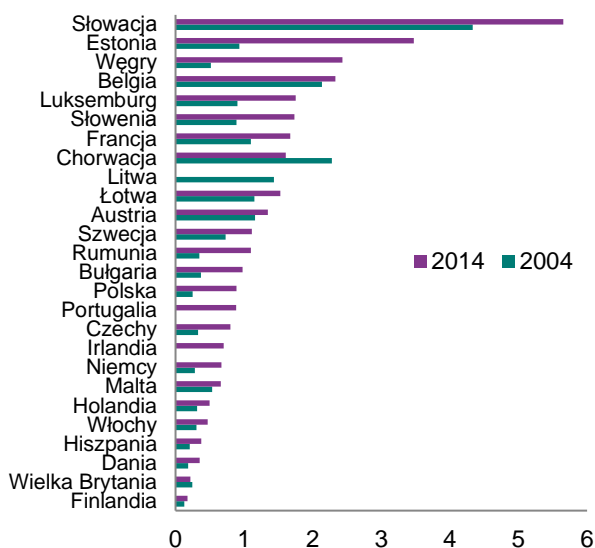
Uwagi: Łączny udział działów *Transport lądowy oraz transport rurociągowy* oraz *Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport* w wartości dodanej brutto. Jako NMS-8 oznaczono osiem krajów EŚW należących do strefy Schengen (wymienione na wykresie), a jako EA-12 –kraje „starej Unii” należące do strefy euro. Źródło: Eurostat.

Niektóre kraje EŚW mogłyby zostać istotnie dotknięte przez ograniczenia w transgranicznym świadczeniu usług pracy. Udział pracowników transgranicznych wśród rezydentów tych krajów jest bowiem relatywnie wysoki. Dojeżdżanie do pracy w innym kraju jest wśród mieszkańców NMS-8 prawie dwukrotnie częstsze niż w pozostałych krajach należących do strefy Schengen, a w ciągu ostatniej dekady liczba pracowników transgranicznych podwoiła się (Wykres 4. 3 i Wykres 4. 4). Znaczenie *cross-border commuting* w krajach EŚW staje się jeszcze bardziej widoczne, jeśli uwzględnić aspekt regionalny. Przykładowo, choć udział pracowników dojeżdżających regularnie do pracy za granicę nie przekracza w Polsce 1%, to w zachodnich województwach odsetek ten jest wysoki i kształtuje się na poziomie zbliżonym do obserwowanego w mniejszych krajach regionu (na Słowacji czy w Estonii).

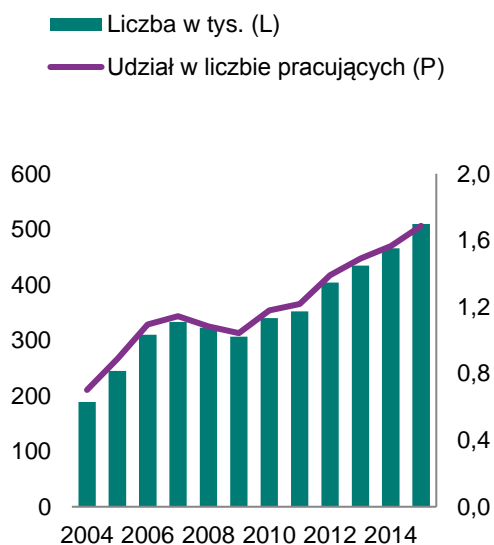
²¹ Kabotaż to transport dóbr wewnątrz kraju, w którym przedsiębiorca nie ma zarejestrowanej działalności (np. transport z Monachium do Berlina przez firmę zarejestrowaną w Polsce).

²² W materiale jako NMS-8 oznaczono osiem krajów EŚW, które od 21 grudnia 2007 (przejścia lądowe) przynależą do strefy Schengen, tj. Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Polska, Słowacja, Słowenia, Węgry.

Wykres 4. 3. Liczba pracowników dojeżdżających do pracy za granicę w 2014 r. wg krajów (% pracowników)

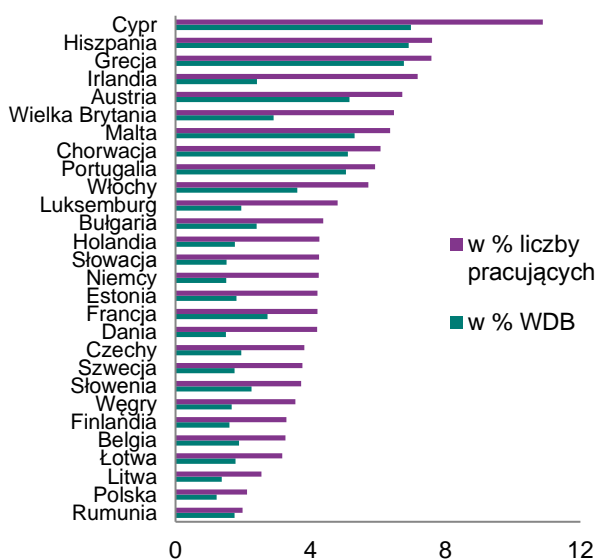
Wykres 4. 4. Liczba pracowników z NMS-8 dojeżdżających do pracy za granicę w latach 2004-2015 i ich udział w zatrudnieniu (%)

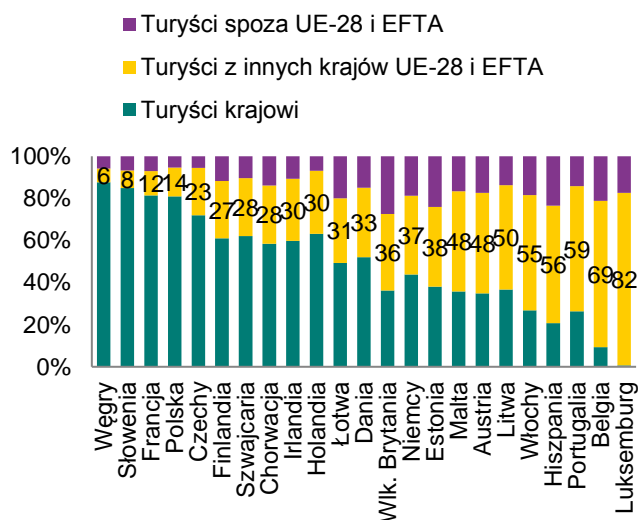
Źródło: Eurostat.

Ryzyko związane ze spadkiem ruchu turystycznego jest dla gospodarek EŚW niewielkie. Sektor zakwaterowania i wyżywienia w większości krajów regionu ma mniejsze znaczenie dla zatrudnienia i tworzenia wartości dodanej niż w UE-15 (Wykres 4. 5). Ponadto większość gości w EŚW stanowią turyści krajowi (Wykres 4. 6). Jedynym krajem EŚW ponadprzeciętnie narażonym na straty sektora turystycznego jest Chorwacja. W UE-15 największe ryzyko związane ze spadkiem ruchu turystycznego dotyczy krajów śródziemnomorskich, Wysp Brytyjskich oraz Austrii i Beneluksu.

Wykres 4. 5. Znaczenie sektora turystycznego dla gospodarki w krajach UE w 2014 r.

Wykres 4. 6. Kraje napływu turystów pozostających w danym kraju przynajmniej jedną noc w 2014 r. (%)

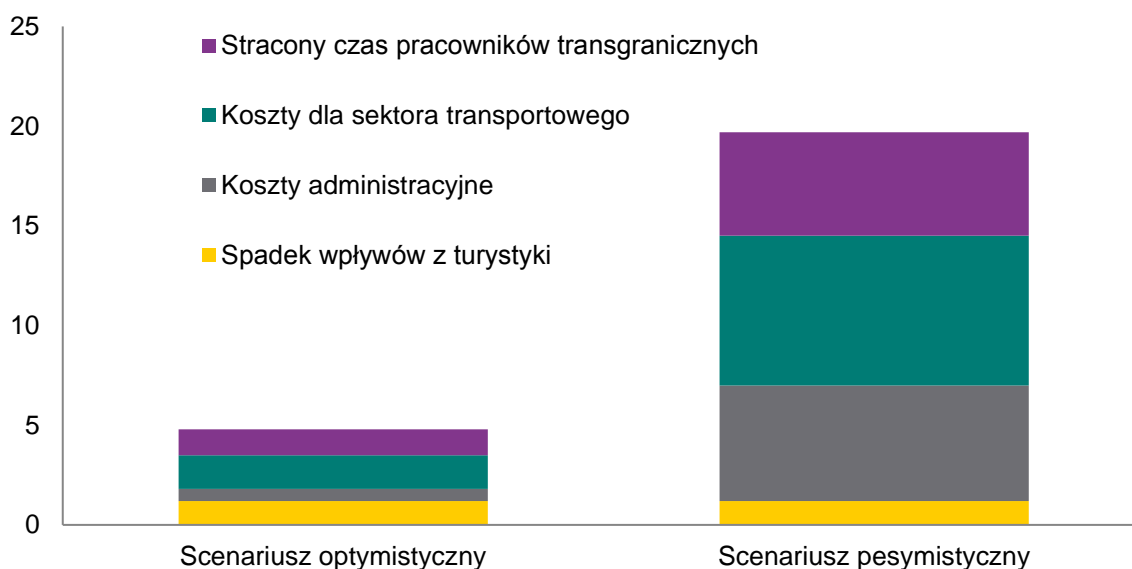

Źródło: Eurostat.

Szacunki konsekwencji rozpadu strefy Schengen

Dostępne szacunki wskazują na umiarkowany, negatywny wpływ przywrócenia kontroli granicznych w całej strefie Schengen na aktywność gospodarczą w UE. Komisja Europejska szacuje, że straty mogą wynieść w granicach 0,03-0,12% PKB UE-28 rocznie (tj. 5-18 mld euro, Wykres 4. 7)²³. Należy podkreślić, że szacunki KE dotyczą głównie krótkookresowych zakłóceń w funkcjonowaniu wybranych sektorów gospodarki (transportu, turystyki) oraz przepływu pracowników i kosztów administracyjnych. Nie uwzględniają one ewentualnych konsekwencji likwidacji wspólnej polityki wizowej, długotrwałych skutków wzrostu bezrobocia w wyniku trudności sektora transportowego i turystycznego, zmniejszenia dynamiki handlu czy pogorszenia się konkurencyjności gospodarki UE. Według analityków francuskiego rządu (France Strategie), krótkookresowy koszt ponownego wprowadzenia kontroli granicznych w strefie Schengen wyniósłby dla Francji od 0,86 do 1,75 mld euro rocznie (0,04-0,08% PKB). Połowa strat wynikać będzie ze zmniejszenia ruchu turystycznego, 38% z wydłużenia się dojazdów pracowników transgranicznych, a 12% z opóźnień w transporcie towarów.

Wykres 4. 7. Szacunek średniorocznych kosztów rozpadu strefy Schengen wg Komisji Europejskiej (mld EUR)

Źródło: Komisja Europejska.

Trwały rozpad strefy Schengen miałby również silnie negatywny wpływ na wymianę handlową w długim okresie. France Strategie wskazuje na podstawie przeglądu literatury, że przynależność do strefy Schengen zwiększa obroty handlowe w długim okresie o od 10 do 20%. Tak istotny wpływ na wymianę handlową odpowiada spadkowi kosztów wymiany (wyrażonych jako ułamek wartości transportowanych dóbr; ang. *iceberg cost*) o 3 pkt. proc. Przywrócenie kontroli granicznych można porównać z wprowadzeniem 3-procentowego podatku *ad valorem* na towary w obrocie wewnątrz UE. Wyniki z modelu CGE (ang. *Computational General Equilibrium*) MIRAGE wskazują, że wynikający

²³ Szacunek zaprezentowany w mapie drogowej *Back to Schengen* jest więc znacznie wyższy niż sugerował to w przemówieniu w Parlamencie Europejskim w styczniu br. Jean-Claude Juncker (3-4 mld euro tytułem wydłużenia czasu oczekiwania samochodów ciężarowych na granicach). Przyjmując koszt godziny oczekiwania w wysokości 55 euro, wysokich strat można spodziewać się szczególnie na przejściach austriacko-niemieckich czy duńsko-szwedzkim przejściu na moście nad cieśniną Sund.

stąd spadek opłacalności handlu wewnątrzspółnotowego prowadziłyby w ciągu dekady do strat w wielkości 0,8% PKB strefy Schengen z 2015 r. Na inny mechanizm oddziaływania kontroli granicznych wskazuje Bertelsman Stiftung, która zakłada, że przywrócenie kontroli podniosłoby ceny importu wewnątrz UE o 1% (wariant optymistyczny) lub o 3% (scenariusz pesymistyczny). W stosowanym przez nią modelu VIEW, następujący wzrost cen konsumpcyjnych prowadziłyby do okresowego wzrostu żądań płacowych i inflacji, a w rezultacie do pogorszenia konkurencyjności cenowej UE. Skumulowana strata w ciągu dekady wyniosłaby wówczas odpowiednio 0,4% i 1,2% PKB UE-28 z 2015 r.

Wymienione prognozy utraconych korzyści z handlu należy traktować jednak jedynie jako ich dolne oszacowanie. Jak wskazuje Deutscher Industrie- und Handelskammer (Niemiecka Izba Przemysłowo-Handlowa), przy obrotach handlowych Niemiec rzędu 2,6 bln euro, wzrost przeciętnych kosztów handlu o zaledwie 0,5% oznaczałoby w przypadku Niemiec straty rzędu 0,4% PKB rocznie. Szacunki te uwzględniają wyższe koszty magazynowania towarów i spadek obrotów handlowych, do którego doszłoby najprawdopodobniej także poza strefą Schengen. Strat w podobnej skali oczekuje również instytut Ifo (Felbermayr i in., 2016), w najbardziej szczegółowej z opublikowanych dotąd analiz. Na podstawie grawitacyjnego modelu handlu (ang. *gravity model*) oszacowano, że każda kolejna kontrola graniczna wewnątrz obszaru Schengen odpowiada wprowadzeniu cła w wysokości 0,54% w przypadku dóbr i 0,82% w przypadku usług. Prowadzi to do spadku bilateralnej wymiany towarów o 2,7% i usług o 4,2%²⁴. Felbermayr i in. (2016) rozpatrują cztery scenariusze przywrócenia kontroli granicznych, osobno dla Niemiec i UE-27, których wyniki podsumowano w Tabeli 4.1.

Tabela 4.1. Szacunki kosztów rozpadu strefy Schengen związanych ze spadkiem wymiany handlowej wg poszczególnych scenariuszy

	dolny szacunek	górnny szacunek
Roczny wpływ na PKB w Niemczech (w % PKB)		
Scenariusz 1. Kontrole na całym obszarze Schengen; handel z resztą świata poprzez inne kraje strefy Schengen	0,20	0,49
Scenariusz 2. Kontrole w całym obszarze Schengen; bez wpływu na handel z resztą świata	0,14	0,36
Scenariusz 3. Kontrole jedynie na szlaku migracji z Bałkanów i Włoch	0,06	0,15
Scenariusz 4. Kontrole jedynie pomiędzy Niemcami a Austrią	0,03	0,09
Roczny wpływ na PKB w UE-27 (w % PKB)		
Scenariusz 1. Kontrole na całym obszarze Schengen; handel z resztą świata poprzez inne kraje strefy Schengen	0,25	0,61
Scenariusz 2. Kontrole w całym obszarze Schengen; bez wpływu na handel z resztą świata	0,19	0,47
Scenariusz 3. Kontrole na wszystkich przejściach granicznych Francji	0,03	0,06
Scenariusz 4. Utrzymanie kontroli ogłoszonych od lata 2015 r.	0,06	0,11

Źródło: Felbermayr i in. (2016).

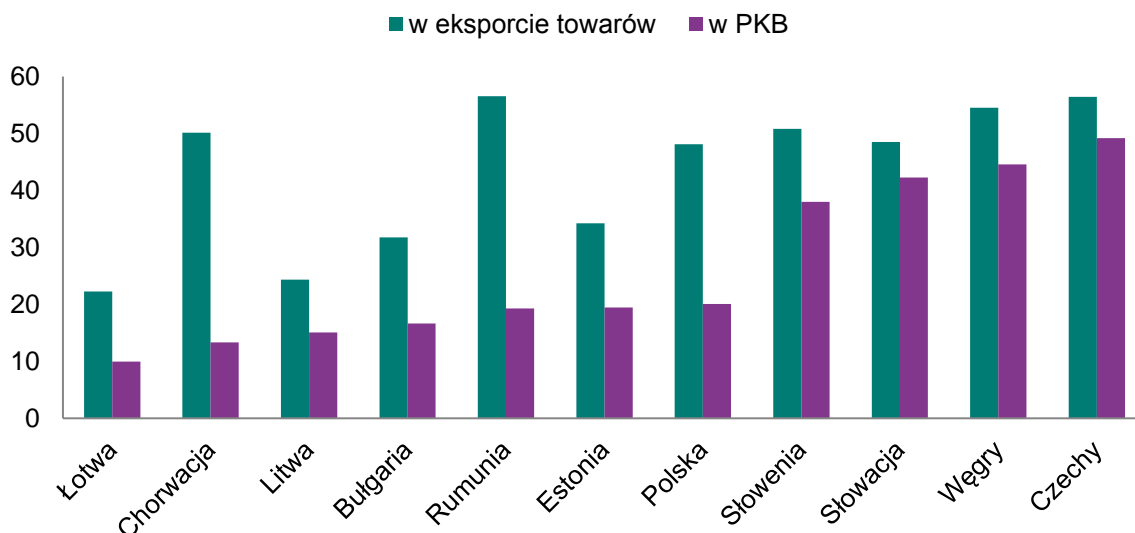
²⁴ Wyniki analizy ekonometrycznej wskazują na szczególnie niekorzystne skutki przywrócenia kontroli dla sektora elektro-maszynowego, chemicznego i produkcji pojazdów oraz usług transportowych i usług dla biznesu.

Przywrócenie pełnych kontroli granicznych przez Niemcy i Austrię oznaczałoby bardzo wysokie koszty dla gospodarek EŚW. Aby ocenić ich narażenie poprzez kanał handlu towarowego, założono scenariusz obejmujący częściowy rozpad strefy Schengen:

- wprowadzenie kontroli granicznych na wszystkich zewnętrznych granicach obszaru składającego się z Austrii, Niemiec i krajów Beneluksu (utworzenie *mini-Schengen*),
- utrzymanie zwiększonych środków bezpieczeństwa na granicy węgiersko-słoweńskiej,
- wprowadzeniu kontroli na granicach lądowych i morskich Danii i Szwecji.

Scenariusz odpowiada sytuacji, w której państwa, które dotychczas przywróciły kontrole, zintensyfikują je i rozszerzą na swoje pozostałe granice. Oznaczałoby to nie tylko utrudnienia w handlu krajów EŚW z Niemcami i Austrią, ale także w tranzycie do pozostałych krajów Europy Zachodniej. Wykres 4. 8 pokazuje, jak duża część eksportu krajów EŚW podlegałaby w takim przypadku dodatkowym kontrolom granicznym.

Wykres 4. 8. Wartość eksportu towarów z krajów EŚW narażonego na dodatkowe kontrole graniczne w przypadku częściowego rozpadu strefy Schengen (%)

Źródło: Eurostat.

Znaczące tego konsekwencje dla krajów EŚW wynikają z ich silnej integracji gospodarczej z Niemcami i Austrią oraz otwartości ich gospodarek. Zakłócenia w ruchu towarowym byłyby szczególnie dotkliwe dla Słowenii, Słowacji, Węgier i Czech. Zakładając wzrost kosztów transportu (*iceberg costs*) o 0,54% (oszacowanie Felbermayra i in., 2016), roczne straty tylko z tego tytułu wyniosłyby w tych krajach 0,2-0,25% PKB. Należy także wskazać na pozostałe kanały wpływu: wyższe koszty usług transgranicznych, utrudnienia w dojazdach do pracy zagranicą i spadek wyjazdów turystycznych. Prawdopodobny byłby także spadek napływu BIZ z UE-15 wskutek pogorszenia się warunków inwestowania oraz wolniejsza dynamika handlu wewnątrz zlokalizowanych w EŚW międzynarodowych łańcuchów wartości dodanej (GVC). Podsumowując, w przypadku rozpadu strefy Schengen kraje EŚW poniosłyby porównywalne straty, co Niemcy według szacunków Felbermayra i in. (2016).

Literatura

Aussilloux V., B. Le Hir (2016). *The Economic Cost of Rolling Back Schengen*, France Strategie.

Bertelsman Stiftung (2016). *Departure from the Schengen Agreement. Macroeconomic impacts on Germany and the countries of the European Union*, GED Study.

Deutscher Industrie- und Handelskammertag (2016). *Wywiad przewodniczącego Martina Wanslebena dla "Rheinische Post"*, 21.01.2016.

Felbermayr G., J. Gröschl, T. Steinwachs (2016). *Handelseffekte von Grenzkontrollen*, Ifo Forschungsbericht 73 (März 2016), Ifo Institut, München.

Komisja Europejska (2016). *Back to Schengen. A Roadmap. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council*, COM(2016) 120.

Aneks statystyczny

1. Rachunki narodowe

Tabela 1. Produkt krajowy brutto (w % do analogicznego okresu roku poprzedniego)

	2014	2015	I 2015	II 2015	III 2015	IV 2015	I 2016
Bułgaria	1,7	3,0	2,9	2,9	3,1	3,0	2,9
Chorwacja	-0,4	1,6	0,2	1,5	2,7	2,0	2,3
Czechy	1,9	4,3	3,9	4,5	4,7	4,0	3,0
Estonia	2,8	1,2	1,3	1,6	1,0	1,0	1,8
Litwa	3,1	1,6	1,2	1,4	1,7	2,0	2,5
Łotwa	2,5	2,6	2,0	2,8	3,3	2,2	1,5
Polska	3,3	3,6	3,8	3,2	3,4	4,0	2,6
Rumunia	3,1	3,8	3,9	3,8	3,6	3,9	4,2
Słowacja	2,5	3,6	3,1	3,5	3,8	4,0	3,7
Słowenia	2,8	2,6	3,0	2,6	2,2	2,5	2,3
Węgry	3,6	2,9	3,7	2,9	2,5	2,6	0,4

Źródło: Eurostat, dane wyrównane sezonowo, ceny stałe z 2010 r., wyrównanie sezonowe dla Słowacji nie obejmuje liczby dni roboczych

Tabela 2. Spożycie indywidualne (w % do analogicznego okresu roku poprzedniego)

	2014	2015	I 2015	II 2015	III 2015	IV 2015	I 2016
Bułgaria	2,7	0,8	-1,0	0,0	1,9	2,1	4,2
Chorwacja	-0,7	1,2	0,2	0,5	1,5	2,6	2,2
Czechy	1,4	2,8	2,7	2,8	2,9	2,9	3,1
Estonia	3,7	4,8	5,0	5,5	5,2	3,4	5,2
Litwa	4,1	4,8	4,3	5,0	5,6	4,4	4,1
Łotwa	2,5	3,1	2,5	2,8	4,0	3,2	3,9
Polska	2,5	3,0	3,2	3,1	3,1	2,7	2,7
Rumunia*	3,9	6,0	4,8	5,2	6,4	7,4	9,9
Słowacja	2,3	2,4	1,9	2,3	2,6	2,6	2,6
Słowenia	0,7	1,7	0,7	1,1	2,4	2,5	0,8
Węgry	1,8	3,0	3,0	2,4	3,2	3,4	4,6

Źródło: Eurostat, dane wyrównane sezonowo, ceny stałe z 2010 r., wyrównanie sezonowe dla Słowacji nie obejmuje liczby dni roboczych

Tabela 3. Nakłady brutto na środki trwałe (w % do analogicznego okresu roku poprzedniego)

	2014	2015	I 2015	II 2015	III 2015	IV 2015	I 2016
Bułgaria	3,5	1,0	0,3	1,3	1,4	0,9	-3,9
Chorwacja	-3,6	1,5	-0,6	0,8	2,0	3,9	4,1
Czechy	2,0	7,4	3,7	8,6	9,2	8,0	0,6
Estonia	-1,8	-5,0	-9,4	-6,0	-3,3	-0,5	-5,5
Litwa	5,3	10,9	6,1	10,8	15,0	11,6	-5,4
Łotwa	0,7	2,1	2,2	2,3	4,4	-0,4	-13,3
Polska	9,9	6,0	9,3	6,5	5,0	3,2	-1,4
Rumunia	2,9	8,7	8,1	7,3	2,3	17,8	10,2
Słowacja	3,5	14,0	9,6	11,1	17,1	17,9	3,5
Słowenia	3,1	0,5	1,6	-0,5	-2,1	3,2	-9,1
Węgry	11,2	1,9	-1,2	1,0	-0,7	8,9	-7,2

Źródło: Eurostat, dane wyrównane sezonowo, ceny stałe z 2010 r., wyrównanie sezonowe dla Słowacji nie obejmuje liczby dni roboczych

Tabela 4. Eksport towarów i usług (w % do analogicznego okresu roku poprzedniego)

	2014	2015	I 2015	II 2015	III 2015	IV 2015	I 2016
Bułgaria	0,7	8,0	13,9	6,8	5,4	6,1	0,3
Chorwacja	7,9	9,2	7,1	10,4	8,2	11,1	7,0
Czechy	8,8	7,2	7,3	7,3	7,0	7,3	6,0
Estonia	1,8	-1,1	2,1	-0,7	-3,8	-1,9	-0,9
Litwa	3,0	-0,1	2,6	-0,5	-2,0	-0,3	5,8
Łotwa	3,0	1,3	3,3	1,5	1,3	-0,8	-1,8
Polska	6,7	6,8	7,0	6,4	6,6	7,1	6,3
Rumunia	9,4	4,0	7,4	6,2	1,8	0,9	0,7
Słowacja	3,6	7,0	5,2	6,2	7,4	9,2	0,2
Słowenia	5,4	4,5	6,2	6,2	4,2	1,7	6,7
Węgry	7,6	8,4	8,6	8,8	8,6	7,8	5,6

Źródło: Eurostat, dane wyrównane sezonowo, ceny stałe z 2010 r., wyrównanie sezonowe dla Słowacji nie obejmuje liczby dni roboczych

Tabela 5. Import towarów i usług (w % do analogicznego okresu roku poprzedniego)

	2014	2015	I 2015	II 2015	III 2015	IV 2015	I 2016
Bułgaria	1,9	4,4	6,0	5,0	2,6	4,1	-1,2
Chorwacja	4,4	8,6	5,7	6,6	8,1	13,8	6,1
Czechy	9,8	8,1	9,1	8,3	7,9	7,0	5,6
Estonia	1,4	-1,8	-0,5	-2,6	-3,4	-1,0	2,5
Litwa	2,8	6,0	8,2	8,4	4,4	3,3	0,5
Łotwa	0,8	1,8	0,6	2,1	5,1	-0,5	4,9
Polska	10,0	6,4	7,2	5,6	4,7	8,0	9,1
Rumunia	8,0	9,3	10,1	11,0	10,2	6,2	7,5
Słowacja	4,3	8,2	5,0	7,4	10,0	10,5	0,5
Słowenia	3,7	3,9	5,9	4,0	3,0	2,6	4,3
Węgry	8,5	7,8	7,5	7,4	8,1	8,0	7,8

Źródło: Eurostat, dane wyrównane sezonowo, ceny stałe z 2010 r., wyrównanie sezonowe dla Słowacji nie obejmuje liczby dni roboczych

2. Wskaźniki koniunktury i aktywności gospodarczej

Tabela 6. Produkcja przemysłowa (w % do analogicznego okresu roku poprzedniego)

	09.2015	10.2015	11.2015	12.2015	01.2016	02.2016	03.2016	04.2016
Bułgaria	1,5	0,7	1,7	2,5	3,8	2,1	3,0	3,0
Chorwacja	5,4	6,3	6,9	3,6	0,6	8,3	4,5	6,8
Czechy	3,6	6,4	6,3	3,1	-0,6	4,0	1,8	4,0
Estonia	-4,0	-2,1	-2,3	-6,3	-8,3	-0,3	-1,9	-5,0
Litwa	0,7	6,4	6,9	5,5	4,7	9,7	4,5	4,7
Łotwa	2,1	1,7	2,0	4,6	3,0	5,5	4,5	1,8
Polska	4,4	4,8	4,9	5,6	4,3	3,6	2,8	1,2
Rumunia	3,3	2,8	2,6	2,6	2,2	-0,9	-0,4	0,2
Słowacja	6,7	4,2	2,1	7,7	4,9	2,9	6,0	-0,9
Słowenia	6,1	3,4	4,6	5,6	4,4	5,7	5,9	4,5
Węgry	7,8	12,6	12,6	7,0	7,0	2,4	2,0	-2,1

Źródło: Eurostat

Tabela 7. Sprzedaż detaliczna (w % do analogicznego okresu roku poprzedniego)

	09.2015	10.2015	11.2015	12.2015	01.2016	02.2016	03.2016	04.2016
Bulgaria	-0,2	0,4	0,8	0,4	0,9	2,7	3,9	4,0
Chorwacja	1,2	4,5	5,1	6,4	1,8	2,0	2,8	
Czechy	7,1	7,2	6,5	6,6	5,7	4,9	5,3	5,8
Estonia	4,3	5,7	1,7	6,4	8,6	5,8	2,8	5,8
Litwa	5,8	6,0	4,8	4,8	6,3	6,1	4,8	5,7
Łotwa	5,3	5,2	1,4	2,2	3,2	2,1	0,5	1,7
Polska	4,5	6,2	6,0	7,1	6,6	4,9	3,0	8,1
Rumunia	12,3	13,4	14,1	14,2	15,4	16,8	19,4	19,0
Słowacja	2,6	1,2	2,9	2,3	1,5	1,6	2,0	3,5
Słowenia	0,0	0,7	1,5	1,4	2,0	-1,1	0,8	1,8
Węgry	5,3	5,0	4,4	4,5	3,0	5,2	4,7	6,1

Źródło: Eurostat

Tabela 8. Wskaźnik zaufania konsumentów

	11.2015	12.2015	01.2016	02.2016	03.2016	04.2016	05.2016	06.2016
Bulgaria	-29,9	-29,8	-30,7	-29,9	-29,5	-29,2	-29,4	-27,4
Chorwacja	-25,1	-25,5	-20,2	-23,3	-24,9	-24,6	-28,3	
Czechy	2,9	4,1	6,6	4,8	3,4	2,4	2,4	2,9
Estonia	-5,6	-6,0	-6,6	-13,7	-15,0	-12,9	-8,4	-8,9
Litwa	-7,3	-5,6	-6,6	-8,5	-8,2	-8,8	-11,8	-8,1
Łotwa	-8,9	-8,4	-8,2	-7,0	-9,5	-8,1	-8,6	-8,7
Polska	-11,5	-12,3	-11,4	-11,7	-10,9	-5,9	-9,5	-9,4
Rumunia	-17,8	-20,6	-17,9	-20,3	-20,2	-17,6	-18,6	-19,6
Słowacja	-12,5	-10,7	-5,4	-7,2	-10,0	-8,9	-7,0	-7,5
Słowenia	-11,2	-9,8	-15,8	-18,3	-19,1	-16,4	-17,4	-16,8
Węgry	-17,9	-18,9	-16,2	-19,0	-23,0	-19,6	-17,2	-18,2

Źródło: Komisja Europejska, CNB

Tabela 9. Wskaźnik zaufania w przemyśle

	11.2015	12.2015	01.2016	02.2016	03.2016	04.2016	05.2016	06.2016
Bulgaria	1,1	1,8	1,3	-0,1	0,1	-1,4	-2,9	-0,5
Chorwacja	22,0	25,0	25,0	25,0	17,0	17,0	17,0	
Czechy	1,1	1,0	4,0	2,6	1,0	1,9	2,5	2,2
Estonia	-1,6	-0,2	0,8	-0,2	0,6	-0,4	-1,9	-0,4
Litwa	-1,5	-7,6	-7,2	-7,9	-9,5	-12,2	-10,8	-12,6
Łotwa	-7,1	-6,2	-5,9	-7,2	-5,4	-4,5	-4,8	-3,2
Polska	-11,5	-12,2	-11,6	-11,3	-10,8	-11,4	-12,7	-11,8
Rumunia	0,0	0,1	0,3	-1,1	-0,8	-0,1	-0,3	1,0
Słowacja	-0,6	-2,9	11,1	8,9	7,9	3,6	2,8	2,1
Słowenia	7,0	6,6	4,4	3,9	3,8	7,5	3,9	3,7
Węgry	6,5	4,5	5,4	3,4	4,5	1,9	3,9	4,8

Źródło: Komisja Europejska, OeKB

3. Ceny

Tabela 10. HICP (w % do analogicznego okresu roku poprzedniego)

	10.2015	11.2015	12.2015	01.2016	02.2016	03.2016	04.2016	05.2016
Bulgaria	-1,2	-0,9	-0,9	-0,4	-1,0	-1,9	-2,5	-2,5
Chorwacja	-0,5	-0,4	-0,3	-0,2	-0,6	-0,9	-0,9	-1,2
Czechy	0,1	0,0	-0,1	0,5	0,5	0,3	0,5	0,0
Estonia	0,0	0,5	-0,2	0,1	0,4	0,5	0,0	0,0
Litwa	-0,4	-0,5	-0,2	0,7	0,5	0,8	0,8	0,2
Łotwa	-0,1	0,0	0,4	-0,3	-0,6	-0,6	-0,7	-0,8
Polska	-0,6	-0,5	-0,4	-0,3	-0,2	-0,4	-0,5	-0,4
Rumunia	-1,4	-0,9	-0,7	-1,5	-2,1	-2,4	-2,6	-3,0
Słowacja	-0,5	-0,4	-0,5	-0,6	-0,3	-0,5	-0,4	-0,7
Słowenia	-1,2	-0,9	-0,6	-0,8	-0,9	-0,9	-0,7	-0,5
Węgry	0,2	0,6	1,0	1,0	0,3	-0,2	0,3	-0,1

Źródło: Eurostat

Tabela 11. HICP – z wyłączeniem energii, żywności, wyrobów alkoholowych i tytoniowych (w % do analogicznego okresu roku poprzedniego)

	10.2015	11.2015	12.2015	01.2016	02.2016	03.2016	04.2016	05.2016
Bulgaria	-0,6	-0,3	0,1	0,1	-0,3	-0,4	-0,6	-0,7
Chorwacja	1,2	1,1	0,8	0,7	0,8	0,7	0,6	1,0
Czechy	0,6	0,6	0,7	0,6	0,8	1,2	1,3	1,3
Estonia	1,0	0,9	1,6	2,2	1,3	1,3	1,8	1,6
Litwa	1,7	2,1	2,4	2,5	2,5	2,2	2,2	2,7
Łotwa	1,6	1,3	1,4	1,1	1,2	1,0	0,7	1,0
Polska	0,6	0,5	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Rumunia	1,4	1,4	1,4	1,5	1,6	0,6	0,2	0,1
Słowacja	0,5	0,4	0,4	0,5	0,7	0,8	0,9	0,9
Słowenia	0,2	0,3	0,1	0,6	0,4	0,2	0,2	0,4
Węgry	1,6	1,8	1,9	1,7	1,7	1,7	1,6	1,6

Źródło: Eurostat

4. Bilans płatniczy

Tabela 12. Saldo na rachunku obrotów bieżących (w % PKB, średnia krocząca dla 4 kwartałów)

	II 2014	III 2014	IV 2014	I 2015	II 2015	III 2015	IV 2015	I 2016
Bulgaria	0,7	1,0	0,9	1,5	0,9	1,2	1,4	1,8
Chorwacja	0,5	0,4	0,9	1,4	2,2	4,8	5,2	8,0
Czechy	0,2	0,0	0,2	0,4	0,6	0,6	0,9	1,4
Estonia	-1,5	-0,9	-0,2	0,2	1,1	1,3	0,8	0,5
Litwa	1,3	3,0	3,6	2,7	1,0	-1,2	-1,7	-0,8
Łotwa	-2,4	-2,0	-2,0	-1,6	-1,7	-1,8	-1,2	-0,6
Polska	-2,0	-2,3	-2,0	-1,3	-0,4	-0,4	-0,2	-0,4
Rumunia	-1,5	-1,2	-0,5	-0,2	-0,2	-0,4	-1,1	-2,2
Słowacja	0,4	0,1	0,1	0,2	-0,4	-1,4	-1,3	-1,8
Słowenia	5,8	6,4	7,0	6,8	7,1	7,6	7,3	7,8
Węgry	3,1	2,6	2,0	2,6	3,4	3,7	4,4	4,7

Źródło: Eurostat, banki centralne, obliczenia IE NBP

Tabela 13. Saldo inwestycji bezpośrednich (w % PKB, średnia krocząca dla 4 kwartałów)

	II 2014	III 2014	IV 2014	I 2015	II 2015	III 2015	IV 2015	I 2016
Bulgaria	-2,4	-1,3	-2,1	-2,6	-3,1	-4,6	-3,4	-2,9
Chorwacja	-2,0	-2,8	-3,1	-3,1	-2,2	-1,3	-0,3	0,3
Czechy	-1,6	-2,0	-1,9	-1,3	-0,4	0,3	0,6	0,6
Estonia	-0,9	-1,7	-2,8	-3,5	-0,9	-1,0	0,4	1,1
Litwa	-0,9	-0,2	0,4	-0,6	-1,0	-1,6	-2,1	0,4
Łotwa	-1,2	-1,4	-1,0	-1,9	-2,1	-2,3	-2,3	-1,2
Polska	-1,3	-2,1	-2,0	-1,6	-1,1	-1,4	-1,5	-1,4
Rumunia	-2,3	-2,4	-1,8	-1,8	-1,9	-2,0	-1,7	-1,7
Słowacja	-0,3	0,6	0,2	-1,0	-0,8	-0,8	-1,1	-0,2
Słowenia	-1,9	-2,6	-1,6	-2,8	-1,3	-0,7	-2,5	-2,3
Węgry	-0,9	-2,8	-2,8	-1,8	-1,9	-1,3	0,8	0,5

Źródło: Eurostat, banki centralne, obliczenia IE NBP

Tabela 14. Międzynarodowa pozycja inwestycyjna (w % PKB, stan na koniec kwartału)

	II 2014	III 2014	IV 2014	I 2015	II 2015	III 2015	IV 2015	I 2016
Bulgaria	-77,6	-75,5	-74,9	-70,7	-63,5	-62,1	-60,7	
Chorwacja	-93,1	-88,8	-88,0	-89,7	-89,3	-80,4	-78,6	
Czechy	-38,0	-36,4	-36,9	-32,3	-32,1	-33,5	-31,5	-28,1
Estonia	-46,6	-44,6	-42,7	-45,5	-43,7	-42,8	-40,5	-41,4
Litwa	-47,0	-46,6	-46,2	-49,1	-48,1	-47,8	-45,2	-47,2
Łotwa	-64,6	-64,4	-60,9	-61,7	-60,0	-61,5	-59,3	
Polska	-68,7	-69,4	-67,2	-68,7	-65,8	-63,4	-60,5	
Rumunia	-59,3	-58,2	-56,9	-54,8	-53,4	-52,2	-50,2	-49,4
Słowacja	-67,8	-67,6	-69,0	-70,9	-69,2	-69,0	-69,4	
Słowenia	-46,2	-44,7	-43,7	-42,7	-40,9	-38,9	-38,5	
Węgry	-87,9	-83,1	-79,8	-83,0	-76,4	-73,8	-66,1	-66,7

Źródło: Eurostat, banki centralne, obliczenia IE NBP

Tabela 15. Pokrycie długu zagranicznego oficjalnymi aktywami rezerwowymi* (w %, stan na koniec kwartału)

	II 2014	III 2014	IV 2014	I 2015	II 2015	III 2015	IV 2015	I 2016
Bulgaria	38,3	40,4	42,2	48,1	54,0	58,6	59,5	61,4
Chorwacja	26,6	26,0	27,2	28,8	28,1	28,6	30,1	
Czechy	42,2	42,4	42,2	45,4	46,8	47,9	51,1	54,8
Estonia	1,7	2,0	1,9	2,2	1,7	1,9	2,0	2,3
Litwa	24,6	25,1	27,9	3,6	7,4	7,0	5,6	7,7
Łotwa	7,9	7,8	7,9	8,5	8,7	9,1	9,4	8,8
Polska	26,1	27,3	28,2	29,5	30,3	29,3	28,7	
Rumunia	36,2	36,4	37,5	37,0	37,0	36,3	39,4	39,2
Słowacja	2,5	2,6	3,2	5,2	3,6	4,4	3,9	
Słowenia	1,9	1,8	1,8	1,9	2,0	1,9	1,8	1,7
Węgry	29,4	29,5	29,0	28,9	28,1	27,4	26,3	24,3

* stan rezerw według oficjalnych statystyk banków centralnych.

Źródło: Eurostat, banki centralne, obliczenia IE NBP

5. Rynek pracy

Tabela 16. Zatrudnienie (w % wobec odpowiedniego okresu roku poprzedniego)

	I 2014	II 2014	III 2014	IV 2014	I 2015	II 2015	III 2015	IV 2015
Bulgaria	1,0	1,0	1,4	1,9	1,9	1,0	1,2	2,2
Chorwacja	1,9	1,6	1,9	1,9	1,6	1,4	1,2	1,5
Czechy	0,7	0,2	0,9	1,3	1,2	1,4	0,9	0,7
Estonia	-0,7	-0,2	1,0	1,8	2,2	1,3	4,3	1,0
Litwa	1,9	0,9	2,9	1,7	1,6	1,6	-0,2	1,0
Łotwa	0,4	0,1	-2,5	-1,5	0,0	0,8	1,9	1,6
Polska	0,5	1,7	-0,4	0,2	0,5	0,4	2,0	1,1
Rumunia	1,0	0,4	1,4	0,8	-1,4	0,4	0,0	0,0
Słowacja	0,1	1,0	1,7	2,6	2,4	2,5	2,3	2,4
Słowenia	-0,6	0,6	1,1	1,1	1,8	0,7	0,5	0,5
Węgry	7,1	4,9	5,3	4,4	1,9	3,0	2,7	2,7

Źródło: Eurostat

Tabela 17. Stopa bezrobocia (w % siły roboczej)

	09.2015	10.2015	11.2015	12.2015	01.2016	02.2016	03.2016	04.2016
Bulgaria	8,4	8,1	7,9	7,7	7,5	7,4	7,3	7,1
Chorwacja	16,3	15,9	15,7	15,3	15,2	15,1	14,9	14,6
Czechy	4,7	4,6	4,5	4,5	4,3	4,2	4,1	4,1
Estonia	5,6	6,2	6,4	6,3	6,3	6,3	6,8	
Litwa	8,9	8,9	8,8	8,9	8,6	8,5	8,4	8,2
Łotwa	9,9	9,9	9,9	10	10	9,8	9,6	9,6
Polska	7,3	7,2	7,1	6,9	6,6	6,5	6,3	6,3
Rumunia	6,9	6,6	6,6	6,7	6,5	6,4	6,4	6,4
Słowacja	11,3	11,1	10,9	10,7	10,5	10,4	10,3	10,2
Słowenia	8,7	8,5	8,3	8,3	8,3	8,2	8,1	7,8
Węgry	6,5	6,4	6,3	6,1	5,9	5,7	5,6	

Źródło: Eurostat

Tabela 18. Nominalne wynagrodzenie (w % wobec odpowiedniego okresu roku poprzedniego)

	II 2014	III 2014	IV 2014	I 2015	II 2015	III 2015	IV 2015	I 2016
Bulgaria	5,2	4,6	6,7	8,2	8,0	8,2	5,2	5,6
Chorwacja	0,1	0,1	-0,2	2,7	3,0	0,6	0,7	
Czechy	2,8	1,3	3,5	2,6	2,1	2,1	8,3	1,0
Estonia	7,6	5,5	5,8	3,9	5,0	5,8	3,9	7,8
Litwa	5,6	4,3	4,8	6,3	5,0	7,0	5,3	7,3
Łotwa	9,5	6,5	7,3	7,2	6,8	7,6	7,8	7,1
Polska	4,0	3,0	2,2	5,4	2,6	4,1	3,2	3,8
Rumunia	6,0	6,2	8,7	7,1	7,6	6,8	9,1	7,0
Słowacja	3,0	2,4	1,4	2,4	2,5	-0,9	0,0	-1,1
Słowenia	7,0	6,1	4,6	4,1	3,2	2,9	5,6	3,4
Węgry	4,1	3,4	2,4	3,9	4,0	4,2	3,3	

Źródło: Eurostat

Tabela 19. ULC (w % wobec odpowiedniego okresu roku poprzedniego)

	I 2014	II 2014	III 2014	IV 2014	I 2015	II 2015	III 2015	IV 2015
Bulgaria	6,1	4,2	4,3	6,5	7,1	6,1	6,3	4,4
Chorwacja	0,2	2,2	2,4	1,4	4,1	2,9	-0,9	0,2
Czechy	2,6	1,1	-0,1	2,9	-0,1	-0,9	-1,6	4,9
Estonia	3,5	4,1	4,0	4,5	4,9	4,7	9,3	3,9
Litwa	3,7	6,6	6,9	7,1	7,6	7,1	5,6	6,7
Łotwa	2,1	2,4	-0,4	0,9	4,2	3,0	5,6	4,6
Polska	0,6	1,6	-1,1	-1,9	-0,8	-0,2	-2,3	-2,8
Rumunia	3,2	4,0	4,4	6,7	1,6	4,2	3,1	5,0
Słowacja	1,8	5,5	5,2	4,5	3,3	2,2	1,4	4,0
Słowenia	1,6	1,4	0,5	0,9	4,2	0,7	2,4	1,1
Węgry	6,7	4,8	5,3	3,7	2,3	4,4	4,6	2,9

Źródło: Eurostat, obliczenia IE NBP

6. Rynki finansowe i system finansowy

Tabela 20. 3-miesięczne rynkowe stopy procentowe (średniomiesięczne)

	11.2015	12.2015	01.2016	02.2016	03.2016	04.2016	05.2016	06.2016
Bulgaria	0,49	0,43	0,24	0,18	0,14	0,12	0,14	0,13
Chorwacja	1,07	0,92	0,72	0,59	0,58	0,55	0,55	0,55
Czechy	0,29	0,29	0,29	0,28	0,29	0,29	0,29	0,29
Estonia	-0,09	-0,13	-0,15	-0,18	-0,23	-0,25	-0,26	-0,27
Litwa	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18
Łotwa	0,26	0,26	0,26	0,26	0,26	0,26	0,26	0,26
Polska	1,73	1,72	1,70	1,68	1,67	1,67	1,68	1,71
Rumunia	1,07	1,02	0,85	0,76	0,78	0,76	0,75	0,81
Słowacja	-0,11	-0,13	-0,16	-0,21	-0,24	-0,25	-0,26	-0,29
Słowenia	-0,11	-0,13	-0,16	-0,21	-0,24	-0,25	-0,26	-0,29
Węgry	1,35	1,35	1,35	1,34	1,20	1,05	1,01	1,01

Źródło: Reuters

Tabela 21. REER deflowany ULC (w % wobec odpowiedniego okresu roku poprzedniego – wzrost oznacza aprecjację)

	I 2014	II 2014	III 2014	IV 2014	I 2015	II 2015	III 2015	IV 2015
Bulgaria	5,5	3,9	2,5	1,7	0,7	0,3	0,5	0,7
Chorwacja	-7,6	-6,8	-7,8	-5,1	-3,3	-3,0	-0,9	-0,1
Czechy	-4,4	-4,4	-4,7	-3,4	-2,9	-1,5	-0,4	-0,2
Estonia	3,1	2,4	2,5	3,7	5,1	5,5	5,8	4,5
Litwa	1,7	1,2	1,0	1,8	2,0	2,0	2,4	1,9
Łotwa	3,2	3,3	3,2	3,2	2,5	1,6	1,6	1,3
Polska	-1,7	-0,4	0,5	-1,7	-1,6	0,5	-1,6	-2,5
Rumunia	-1,6	2,0	3,3	1,8	0,2	-3,0	-2,8	-1,4
Słowacja	0,2	-0,1	-0,3	-0,4	-1,0	-1,4	-1,1	-0,9
Słowenia	-1,5	-2,2	-2,6	-2,5	-2,7	-2,6	-2,0	-1,5
Węgry	-4,8	-4,6	-5,6	-3,7	0,1	1,0	1,6	0,3

Źródło: BIS, obliczenia IE NBP

Tabela 22. Stopy procentowe banków centralnych (stan na koniec miesiąca)

	11.2015	12.2015	01.2016	02.2016	03.2016	04.2016	05.2016	06.2016
Czechy	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05
Polska	1,50	1,50	1,50	1,50	1,50	1,50	1,50	1,50
Rumunia	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75
Węgry	1,35	1,35	1,35	1,35	1,20	1,05	0,90	0,90

Źródło: Banki Centralne, Reuters

Tabela 23. Kredyt dla sektora prywatnego (w % wobec odpowiedniego okresu roku poprzedniego)

	10.2015	11.2015	12.2015	01.2016	02.2016	03.2016	04.2016	05.2016
Bulgaria	-10,2	-0,2	-1,6	-1,9	-1,9	-2,3	-1,9	-1,1
Chorwacja	-1,0	-0,9	-1,5	-5,7	-6,8	-8,0	-7,8	
Czechy	8,3	8,1	6,5	7,0	7,2	8,4	8,5	
Estonia	3,5	3,8	4,8	5,5	5,9	6,1	5,9	6,0
Litwa	4,5	4,9	5,2	6,1	6,2	6,4	6,5	7,6
Łotwa	-3,8	-4,5	-3,4	-3,8	-3,4	-4,2	-3,1	
Polska	7,3	7,1	7,3	6,6	6,7	5,6	7,5	5,9
Rumunia	0,2	1,9	2,5	2,3	2,1	2,3	2,2	1,4
Słowacja	8,3	9,3	9,7	8,6	7,8	8,0	8,2	7,9
Słowenia	-8,0	-8,0	-5,4	-6,2	-7,8	-8,3	-7,4	-7,5
Węgry	-7,8	-8,1	-12,3	-15,0	-13,9	-6,4	-6,2	

Źródło: Banki Centralne

7. Finanse publiczne

Tabela 24. Saldo sektora finansów publicznych wg ESA'95 (w % PKB)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bulgaria	1,6	-4,1	-3,2	-2,0	-0,3	-0,4	-5,4	-2,1
Chorwacja	-2,8	-6,0	-6,2	-7,8	-5,3	-5,3	-5,5	-3,2
Czechy	-2,1	-5,5	-4,4	-2,7	-3,9	-1,3	-1,9	-0,4
Estonia	-2,7	-2,2	0,2	1,2	-0,3	-0,2	0,8	0,4
Litwa	-3,1	-9,1	-6,9	-8,9	-3,1	-2,6	-0,7	-0,2
Łotwa	-4,1	-9,1	-8,5	-3,4	-0,8	-0,9	-1,6	-1,3
Polska	-3,6	-7,3	-7,5	-4,9	-3,7	-4,0	-3,3	-2,6
Rumunia	-5,5	-9,5	-6,9	-5,4	-3,7	-2,1	-0,9	-0,7
Słowacja	-2,3	-7,9	-7,5	-4,1	-4,3	-2,7	-2,7	-3,0
Słowenia	-1,4	-5,9	-5,6	-6,7	-4,1	-15,0	-5,0	-2,9
Węgry	-3,6	-4,6	-4,5	-5,5	-2,3	-2,6	-2,3	-2,0

Źródło: Eurostat

Tabela 25. Dług publiczny wg ESA'95 (w % PKB)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bulgaria	13,0	13,7	15,5	15,3	16,8	17,1	27,0	26,7
Chorwacja	39,6	49,0	58,3	65,2	70,7	82,2	86,5	86,7
Czechy	28,7	34,1	38,2	39,9	44,7	45,1	42,7	41,1
Estonia	4,5	7,0	6,6	5,9	9,5	9,9	10,4	9,7
Litwa	14,6	29,0	36,2	37,2	39,8	38,8	40,7	42,7
Łotwa	18,7	36,6	47,5	42,8	41,4	39,1	40,8	36,4
Polska	46,6	49,8	53,3	54,4	54,0	56,0	50,5	51,3
Rumunia	13,2	23,2	29,9	34,2	37,4	38,0	39,8	38,4
Słowacja	28,2	36,0	40,8	43,3	52,4	55,0	53,9	52,9
Słowenia	21,8	34,6	38,4	46,6	53,9	71,0	81,0	83,2
Węgry	71,6	78,0	80,6	80,8	78,3	76,8	76,2	75,3

Źródło: Eurostat

8. Prognozy

Tabela 26. Prognozy tempa wzrostu gospodarczego (w %, r/r)

	2015	KE		MFW	
		2016	2017	2016	2017
Bulgaria	3,0	2,0	2,4	2,3	2,3
Chorwacja	1,6	1,8	2,1	1,9	2,1
Czechy	4,2	2,1	2,6	2,5	2,4
Estonia	1,1	1,9	2,4	2,2	2,8
Litwa	1,6	2,8	3,1	2,7	3,1
Łotwa	2,7	2,8	3,1	3,2	3,6
Polska	3,6	3,7	3,6	3,6	3,6
Rumunia	3,8	4,2	3,7	4,2	3,6
Słowacja	3,6	3,2	3,3	3,3	3,4
Słowenia	2,9	1,7	2,3	1,9	2,0
Węgry	2,9	2,5	2,8	2,3	2,5

Tabela 27. Prognozy inflacji (w %, r/r)

	2015	KE		MFW	
		2016	2017	2016	2017
Bulgaria	-1,1	-0,7	0,9	0,2	1,2
Chorwacja	-0,3	-0,6	0,7	0,4	1,3
Czechy	0,3	0,5	1,4	1,0	2,2
Estonia	0,1	0,8	2,9	2,0	2,9
Litwa	-0,7	0,6	1,8	0,6	1,9
Łotwa	0,2	0,2	2,0	0,5	1,5
Polska	-0,7	0,0	1,6	-0,2	1,3
Rumunia	-0,4	-0,6	2,5	-0,4	3,1
Słowacja	-0,3	-0,1	1,5	0,2	1,4
Słowenia	-0,8	-0,2	1,6	0,1	1,0
Węgry	0,1	0,4	2,3	0,5	2,4

Źródła dla tabel 26-27: Komisja Europejska (05.2016), MFW (04.2016)

www.nbp.pl

